

Κάτω η... πληροφόρηση

Τον ήξερα για σοβαρό και προοδευτικό άνθρωπο. Τον εκτιμούσα και σαν δημοσιογράφο. Οι αγώνες κι οι διακηρύξεις του, για απεριόριστη πληροφόρηση, ήταν γνωστά και δεν έλειπαν ποτέ από τα γραπτά του.

Ειδωθήκαμε τυχαία στο δρόμο. Ήταν τις μέρες που ο Λαλιώτης και σία είχε αποχωρήσει και οι συζητήσεις για τα μέσα ενημέρωσης (Μ.Ε.) ήταν στο φόρτε τους. Η διαδοχή στην Ζαλοκώστα δεν είχε ολοκληρωθεί και η κυβέρνηση είχε δηλώσει κάτι μπερδεμένα. «Ναι μεν» η ενημέρωση θ' αναβαθμιστεί, «αλλά» το καθημερινό μπρίφιγκ θα καταργηθεί. Ξεσηκωμένες οι εφημερίδες, οι δημοσιογράφοι, η ΕΣΗΕΑ.

Περπατούσε στην Πανεπιστημίου, διασπαστικός όπως πάντα. Μόλις που πρόλαβε να μου φωνάξει.

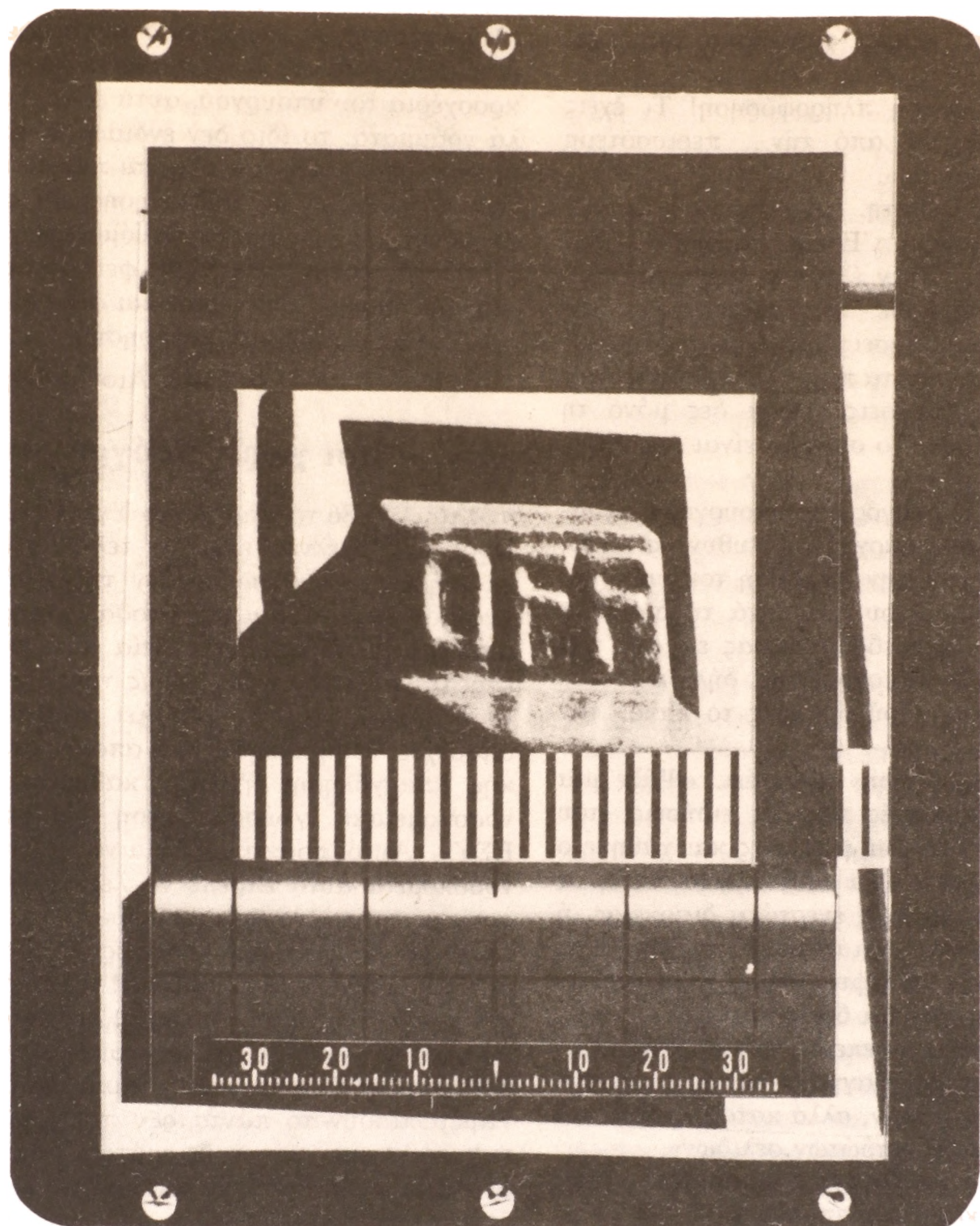
«Εδώ και τώρα κρίνονται όλα. Ή θα διευρυνθούν οι δυνατότητες πληροφόρησης ή όλα θα πάνε πίσω. Ν' ανοίξουμε κι άλλο τα στεγανά του κράτους, να μάθουμε τα πάντα, να πληροφορούμε για τα πάντα. Ζήτω η πληροφόρηση».

Τα φώναξε, με καλημέρισε και... έφυγε.

Τον ξαναείδα λίγες μέρες αργότερα. Η υπόθεση πια είχε λήξει. Η κατάργηση της καθημερινής πολιτικής ενημέρωσης δεν πέρασε και... κάτι καινούριο είχε κατακτηθεί.

«Άντε, του είπα. Ποιός τη χάρη σας. Οι ευχές σου έπιασαν και με το παραπάνω. Και πετύχατε και τ' άλλο. Ν' ανοίξουν δηλαδή οι πόρτες κάθε δημόσιας υπηρεσίας για τον Τύπο. Μη μου πεις πως δεν είναι σημαντικό να συναντάτε υποχρεωτικά κάθε υπουργό, νομάρχη κ.λπ. κάθε βδομάδα; Ομολογώ πως δεν έδειξε να πετάει από τη χαρά του. Θά'λεγα μάλιστα πως ήταν κομμάτι προβληματισμένος. «Ξέρεις κάτι, μου λέει; «Αυτό ακριδώς, φοβάμαι. Σκέφτομαι πού μπορεί να οδηγήσει αυτή η ιστορία και με πιάνει τρόμος». Ήμουν έτοιμος να τον χαρακτηρίσω αιθεροδόκιμο κι ανικανοποίητο, κατά πως του άξιζε, αλλά δεν πρόλαβα. Είχε αρχίσει ήδη να μου εξηγεί.

«Εδώ φίλε μου είναι Βαλκάνια. Είναι Ελλάδα. Και μη μου πεις ότι δεν ξέρεις, πως το δικό μας κράτος είναι υπερδιογκωμένο, ενώ κάθε άλλος ενδιαμέσος θεσμός είναι περίπου ανύπαρκτος. Και σαν

να μην έφθανε αυτό, η αντιστοιχία της έκφρασής τους στα ΜΕ, είναι ακόμα χειρότερη. Όλες οι κεραίες των ΜΕ, είναι προσανατολισμένες στο κράτος. Εκεί αναζητούν οι δημοσιογράφοι την είδηση, σ' αυτό είναι διαπιστευμένοι, μ' αυτό καλύπτουν τα πρωτοσέλιδά τους και το σύνολο σχεδόν της ύλης, απ' αυτό προέρχεται. Από κει και πέρα; Ένα τεράστιο κενό, στο χώρο των γεγονότων που θα κάλυπταν οι θεσμοί της κοινωνίας των πολιτών και κατευθείαν στο ψητό. Στον στενά ιδιωτικό χώρο. Σφαγή, διασμός, φόνος ληστεία. Σκέψου λοιπόν τι έχει να γίνει από δω και πέρα. Και πού 'σαι. Δεν είναι και λίγοι αυτοί που πιστεύουν πως μια σοβαρή αιτία της κακοδαιμονίας των ΜΕ, είναι αυτή ακριδώς η πληθώρα των κυβερνητικών ή γενικότερα κρατικών ειδήσεων. Και είναι

δρε παιδί μου, τόσο ανούσιες, που δεν κάνουν τις πιο πολλές φορές ούτε για το καλάθι των αχρήστων.

Φαντάσου τώρα ν' ανοίξουν ακόμα πιο πολύ τα κυβερνητικά κανάλια πληροφόρησης. Και μάλιστα υποχρεωτικά. Και μια φορά κάθε βδομάδα. Το τι σκαρταδούρα θα βγαίνει, είναι άλλο πράγμα. Αφού η παλιά κανονική δόση πληροφόρησης ήταν ανούσια και βαρετή, σκέψου τι θα γίνει από δω και πέρα».

Τον είπα γκρινιάρη. Τον είπα μίζερο. Αυτός σήκωνε τους ώμους. Συνέχισε να τους σηκώνει και όταν έφευγε. Πριν απομακρυνθεί, γύρισε και μου είπε.

«Πάλι καλά που δεν ρώτησες. Καλά και οι δημοσιογράφοι; Αυτοί δεν ξέρουν να ξεχωρίζουν τι είναι σημαντικό και τι όχι; Πάλι καλά!»

Τό 'πε, γέλασε χαιρέκακα και συνέχισε.

«Κακόμοιρη πληροφόρηση! Τι έχεις να τραθήξεις από την... περισσότερη πληροφόρηση!».

Ήταν Πέμπτη. Είχαν περάσει πάνω-κάτω 20 μέρες. Έπεσα πάνω του, στην Σταδίου. Ήταν έξαλλος. «Δεν στά 'λεγα» με πρόλαβε. Υποδεκάμετρο μην πάρεις. Θα μετρήσεις αργότερα πόσο μεγαλύτερη ποσότητα πια, καταλαμβάνουν οι κρατικές ειδήσεις. Τώρα δες μόνο τη μορφή τους. Το σενάριο είναι παντού ίδιο.

Ο κ. υπουργός ή υφυπουργός ή γραμματέας ή νομάρχης ή διευθυντής κ.λπ., σύμφωνα με την απόφαση του υπουργικού συμβουλίου και κατά τη διάρκεια της τακτικής εβδομαδιαίας επαφής του με τους δημοσιογράφους, δήλωσε...

«Ε και! Πού βρίσκεις το κακό» τον διέκοψα.

«Στην είδηση» μου λέει. «Ψάξε μία προς μία αυτές τις νέες ειδήσεις, που μπήκαν στη ζωή μας. Λες και χάθηκε ο Ενεστώτας. Όλα πια, κλείνονται ή σε παρατατικό ή σε ενεστώτα διαρκείας, ή σε μέλλοντα. Φτιάξαμε. Συνεχίζουμε να φτιάχνουμε. Θα φτιάξουμε. Είδηση σε ενεστώτα, δεν θα θρεις πια!!!

Άσε δε που επειδή το είπε κοτζάμ υφυπουργός η εξαγγελία δεν πάει πια στα ψιλά όπως πριν, αλλά καταχωρείται στα πολιτικά των πρώτων σελίδων».

Τον κοίταζα εντυπωσιασμένος. Είχα όμως ακόμα μια απορία.

«Καλά του λέω. Εσείς οι δημοσιογράφοι τι κάνετε; Γιατί δεν τις αξιολογείτε; Τι εννούσε την άλλη φορά που ειδοθήκαμε, με το «πάλι καλά που, δεν σε οώτησα;»

«Φαίνεται πως ξέχασες αυτά που γράφουν τα βιβλία για σχέση δομής και υπερδομής, μου εξήγησε γελώντας. Όποιο προσανατολισμό έχουν τα ΜΕ, έτσι μαθαίνουν να δουλεύουν και οι δημοσιογράφοι. Άσε που είναι φοβερά εξυπηρετική αυτή η νέα ρύθμιση. Ξέρεις τι σημαίνει μια συνέντευξη εβδομαδιαία 100-200 ταγών της κεντρικής εξουσίας; Η είδηση, έρχεται στο κάτω, που λένε, το κομμάτι, που ζητάει καθημερινά ο αρχισυντάκτης φτιάχνεται στο άψε-σβύσε και η ειδησεογραφική κάλυψη είναι πλήρης, για τον διευθυντή.

«Όλοι λοιπόν είναι ευχαριστημένοι. Τώρα αν πει κανείς ότι αυτό δεν είναι

πληροφόρηση, ότι κανέναν δεν ενδιαφέρουν οι συγκρίσεις πεπραγμένων ή τα μικροσχέδια του υπουργού, αυτά είναι ψιλά γράμματα. το ίδιο δεν ενδιαφέρει αν οι εφημερίδες γίνονται όλο και περισσότερο εφημερίδες της κυβέρνησης. Φιλοκυβερνητικές και αντιπολιτευόμενες».

Τά 'πε και ηρέμησε. Μόνο φεύγοντας, κάτι θυμήθηκε. Ξαναγύρισε και φώναξε.

«Κάτω η πολλή πληροφόρηση».

Νικήτας Λιοναράκης

ΕΣΥ – έτσι χωρίς πρόγραμμα

Στις 28.1.86 το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας στέλνει επείγον τέλεξ στις Διοικήσεις των νοσοκομείων της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης: από την 1.2.86 τα νοσοκομεία αυτά θα έπρεπε να λειτουργούν χωρίς τους γιατρούς που δεν είχαν υποβάλλει, κριθεί ή αποδεχτεί θέση πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης ή, στην καθημερινή νοσοκομειακή γλώσσα, θέση «με το ΕΣΥ». Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι τα νοσοκομεία αυτά έπρεπε να λειτουργήσουν με ιατρικό δυναμικό μειωμένο κατά 10 με 15%. Κι έπρεπε να προετοιμαστούν γι' αυτό μέσα σε 3 μέρες!! Να ειδοποιήσουν τους απολυόμενους, να εκτιμήσουν τα κενά που δημιουργούνται, να βρουν τρόπο για την κάλυψή τους, να αντιμετωπίσουν το πάντα οξύ πρόβλημα των εφημεριών (με τους γιατρούς που μένουν), να αναδιοργανώσουν τη λειτουργία των νοσοκομείων με βάση τις κλινικές ή τα τμήματα που, σύμφωνα με τα νέα δεδομένα, καταργούνται ή δημιουργούνται.

Είναι αλήθεια, δέβαια, ότι το Υπουργείο από παλιότερα είχε ορίσει την 1η Φεβρουαρίου ως ημερομηνία έναρξης της λειτουργίας των νοσοκομείων με «γιατρούς του ΕΣΥ» μόνο, όπως άλλωστε επανειλημμένα είχε κάνει στο παρελθόν για διάφορες ημερομηνίες, αθετώντας το λόγο του. Το κρίσιμο, όμως, είναι ότι σε κανένα νοσοκομείο, απ' όσο γνωρίζω, δεν είχε παρθεί το παραμικρό μέτρο για την προετοιμασία της λειτουργίας του με τα νέα δεδομένα. Πολλοί απ' τους ίδιους τους προέδρους των Δ.Σ., με γνωστές τις στενές και προσωπικές σχέσεις τους με το υπουργείο και το ΠΑΣΟΚ, στις 29.1.86 δεν έκρυβαν την έκπληξη και δυσανασχέτησή τους για το τέλεξ. Η αναστάτωση και η προβληματι-

κή έως επικίνδυνη λειτουργία των νοσοκομείων ήταν το φυσικό επακόλουθο.

Τα τελευταία αυτά γεγονότα δείχνουν με τρόπο ακραίο και χειροπιαστό κάτι που ήταν ήδη γνωστό: την πλήρη έλλειψη σχεδιασμού για την εφαρμογή του ΕΣΥ, καθώς και τα αδιέξοδα και την αναξιοπιστία που δημιουργεί η πρακτική του βλέποντας και κάνοντας.

Έτσι, το Υπουργείο αντιλήφθηκε τα κενά στην κάλυψη των θέσεων από γιατρούς πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης μετά την κρίση των γιατρών αυτών την περασμένη άνοιξη. Για το μπάλωμά τους, επινοήθηκε ο θεσμός των «προσωποπαγών θέσεων» που κατοχυρώθηκε νομοθετικά το Νοέμβριο του '85 (προβλέπεται ότι όλοι οι γιατροί που υπέβαλαν αίτηση για το ΕΣΥ και δεν διορίστηκαν, μπορούν –αν το θελήσουν– να προσληφθούν στο ΕΣΥ σε θέση της ίδιας ύγειονομικής περιφέρειας, έστω και ως υπεράριθμοι).

Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις 1-2 μήνες μετά την ψήφιση του νόμου περί προσωποπαγών θέσεων, πρόεδροι ΔΣ νοσοκομείων παροτρύνουν γιατρούς που με καμιά ερμηνεία του νόμου δεν μπορούν να καταλάβουν προσωποπαγή θέση (δηλαδή, γιατρούς που δεν είχαν υποβάλει αίτηση για το ΕΣΥ) να καταθέσουν αίτηση για προσωποπαγή θέση! Δημιουργείται έτσι μια ακόμη κατηγορία γιατρών: αυτοί που έχουν κάνει αίτηση για προσωποπαγή θέση, αλλά δεν δικαιούνται. Ήδη το τέλεξ της 28.1.86 τους εξαιρεί από την εντός 3ημέρου απόλυση! Τι θα γίνει στο άμεσο μέλλον, κανείς δεν γνωρίζει. Πιθανώς ούτε και στο Υπουργείο. Περιμένουν ίσως να δουν για να πράξουν αναλόγως οι άνθρωποι. Το αποτέλεσμα είναι αναξιοπιστία του Υπουργείου (και του ΕΣΥ), σύγχυση, ανασφάλεια, διάλυση και υπονόμευση της προοπτικής του Εθνικού Συστήματος Υγείας.

Σοβαρές αλλαγές στη δομή του υγειονομικού μας συστήματος, και της κοινωνίας γενικότερα, δεν μπορούν να γίνουν χωρίς μελετημένο και μακροπρόθεσμο σχέδιο – με ενδιάμεσα στάδια και μεταβατικές φάσεις. Δυστυχώς το Υπουργείο το έχει ανγοήσει, παρότι έχει επανειλημμένα τονιστεί¹. Δεν μπορούσαμε παρά να φτάσουμε στη φάση που η εφαρμογή του θεσμού πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης ως αλλαγής πρώτης προτε-

ραιότητας για το σύστημα υγείας μας, και μάλιστα αφυδατωμένου από άλλες αλλαγές, θα έδειχνε τα όριά της. Και μέρος της ευθύνης γι' αυτήν την προτεραιότητα και εξέλιξη έχει και το συνδικαλιστικό κίνημα των γιατρών².

Αλλά μακάρι να βρισκόμασταν προ της εφαρμογής του θεσμού του νοσοκομειακού γιατρού πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης – έστω κι έτσι ανάποδα, τραυματικά και προβληματικά. Δυστυχώς, δυο καίριοι τομείς έχουν μείνει έξω απ' την επιχείρηση της 1ης Φεβρουαρίου: τα νοσοκομεία της επαρχίας και οι πανεπιστημιακές κλινικές. Κι αυτό δεν θα 'ταν πρόβλημα αν ήταν γνωστό το μέλλον τους, αν επρόκειτο απλώς για μια σταδιακή εφαρμογή. Αλλά συμβαίνει να πρόκειται για τα πιο δυσεπίλυτα προβλήματα, καθώς οι σημερινοί όροι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης φαίνεται να γίνονται πολύ λιγότερο αποδεκτοί απ' τους γιατρούς αυτούς – ίσως γιατί έχουν περισσότερες εναλλακτικές λύσεις αποκλειστικά ιδιωτικής άσκησης της ιατρικής. Ήδη συζητώντας ανεπισήμως ή ημιεπισήμως διάφορα «σενάρια» για την αύξηση των αποδοχών των γιατρών του ΕΣΥ, με κύριο στόχο να «πειστούν» οι Πανεπιστημιακοί γιατροί, ενώ το ζήτημα της επάνδρωσης των επαρχιακών νοσοκομείων είναι ακόμα πιο πολύπλοκο – είτε με απογευματινό κανονικό ιατρείο, πέρα του πλήρους ωραρίου, είτε με πλασματικές εφημερίες, είτε με ιατρείο μέσα στο νοσοκομείο.

Φαίνεται ότι οι ιθύνοντες είχαν την «αφέλεια» να θεωρούν ότι αυτή η ώρα που ο κόμπος θά 'φτανε στο χτένι δεν θα ερχόταν ποτέ. Δεν εξηγείται αλλιώς η σταθερή επιλογή του Υπουργείου απ' το 1981, να αντιμετωπίζει το σώμα των γιατρών με συνδικαλιστικού τύπου αντεγκλήσεις ή μικροπαραχωρήσεις του Υπουργού, συνήθως την προηγούμενη κάποιας συνέλευσης της ΕΙΝΑΠ, αντί για μια ευθεία και συνολική διαπραγμάτευση και πιθανότατα σύγκρουση· αυτό δέδαια θα απαιτούσε και συνολικό σχέδιο. Υπήρχαν, όμως, οι προϋποθέσεις η σύγκρουση αυτή να γίνει με πολύ ευνοϊκότερους όρους για την προοπτική του ΕΣΥ απ' ότι γίνεται τώρα με τη σύγκυση που προκαλούν τα δευτερογενή προβλήματα, αυτά δηλαδή που πηγάζουν απ' τον τρόπο εφαρμογής του ΕΣΥ.

Ίσως μια παρόμοια αφέλεια έδειξαν

και οι δυνάμεις της Αριστεράς που στην πράξη θεώρησαν ότι αρκεί η εξασφάλιση της πλειοψηφίας στη διοίκηση των συνδικαλιστικών οργάνων των γιατρών για να αποτραπεί η διαπραγμάτευση της κοινωνικής αυτής ομάδας στα καίρια θεσμικά ζητήματα – αγνοώντας ταυτόχρονα την ανάγκη παρέμβασης άλλων κοινωνικών ομάδων στα θέματα πολιτικής της υγείας. Φαίνεται ότι μέσα από την πολυδαίδαλη διαδρομή που επέβαλε η έλλειψη σχεδιασμού και το άμεσο πολιτικό όφελος, ήρθε πια ο καιρός της κρίσιμης διαπραγμάτευσης με όρους κάθε άλλο παρά ευνοϊκούς για την προοπτική του ΕΣΥ.

10.2.86

Τάκης Παναγιωτόπουλος

Για όλα φταίνε οι διανοούμενοι

Το πρόβλημα δεν είναι ότι μετά από τέσσερα χρόνια διακυβέρνησης από το ΠΑΣΟΚ φάνηκαν όλα τα σημάδια της τεράστιας οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που υπόδοσκαν επί χρόνια στον τόπο αυτό, αλλά οι επικρίσεις μιας μικρής ομάδας ανθρώπων, μιας ελίτ, που είναι συνηθισμένοι να συχνάζουν στα σαλόνια και να ζουν μακριά από το λαό.

Ο πρωθυπουργός στη συνεδρίαση της Βουλής (6.12.85) για τα νέα οικονομικά μέτρα λιτότητας «βαθύτατα ενοχλημένος» από την «καταλυτική» κριτική του Λ. Κύρκου επιτέθηκε, κυριολεκτικά κατά του κόμματος των «ψευτοκουλτουριάρηδων» (κατά την φιλοκυβερνητική Αυριανή – αυτό το εξαιρετικό «υπόδειγμα ανεξάρτητης εφημερίδας») και με τον τρόπο αυτό «εξέφρασε την κρυφή του ανησυχία» για τις διεργασίες απογοήτευσης μεταξύ των οπαδών του.

Όποιος διάβασε τον λόγο του Κύρκου στη Βουλή: «... δεν μας ενδιαφέρει η ταμπέλα, σημασία έχει η πολιτική σας», και παρακάτω «... Η κατάσταση που διαμορφώθηκε στη χώρα είναι δύσκολη. Δεν είναι μόνο οι αντικειμενικοί όροι της οικονομικής κρίσης, που οι ρίζες τους βρίσκονται στο καπιταλιστικό σύστημα και στις ευθύνες της Δεξιάς για την στρεβλή

και εξαρτημένη ανάπτυξη. Είναι η πολιτική της κυβέρνησης που αυτούς τους όρους τους επιδείνωσε· που αιφνιδίασε το λαό· που του φορτώνει τώρα τα δάρη της οικονομικής κρίσης», και το τι επακολούθησε θα του προκάλεσε μεγάλες απορίες. Ο πρωθυπουργός διάβασε το κατηγορητήριο περί «ελίτ», απαγόρευσε την οποιαδήποτε απάντηση στον Κύρκο, διέκοπη η λειτουργία του μικροφώνου που ήταν μπροστά στον Κύρκο και καταχειροκροτήθηκε από τους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ.

Αυτά έγιναν στις αρχές Δεκεμβρίου. Από τότε προβλήθηκε και συζητήθηκαν με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες η επικίνδυνη οικονομική κατάσταση της χώρας: έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών, άνοδος ανεργίας, άνοδος πληθωρισμού, δραστική περικοπή της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, αυξήσεις σε βασικά τρόφιμα, νερό, ηλεκτρικό κ.λπ., ελλείμματα δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, κλείσιμο προβληματικών επιχειρήσεων και οι προβλέψεις για μείωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Ο πυρετός των προβλέψεων για επαύξηση των αρνητικών δεικτών της εθνικής οικονομίας και των απαισιόδοξων εκτιμήσεων για τις κοινωνικές επιπτώσεις δεν έχει ακόμη εξαντληθεί από την ειδησεογραφία των περισσότερων εφημερίδων και περιοδικών (με τις κυριότερες, αναλυτικές και έγκυρες εκτιμήσεις από το επιτελείο του Γ. Μαρίνου στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο»). Ωστόσο κανένας δεν αντέδρασε στις «καταλυτικές» επικρίσεις των τόσων άρθρων που μας κατέκλυσαν τους τελευταίους μήνες.

Το ξέσπασμα του πρωθυπουργού και η συνέχεια που δόθηκε στο επεισόδιο θα

1. Για την ανάγκη χρονοδιαγράμματος για την εφαρμογή του θεσμού πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης, βλέπε την παρέμβαση του Γ. Τούντα στο Συμπόσιο του «Αντί» για το ΕΣΥ, τα πρακτικά του οποίου έχουν εκδοθεί: «Υγεία, Κοινωνία, Πολιτική», Εκδόσεις Πολύτυπο, Αθήνα, 1985.
2. Βλέπε και Γ. Προκόδα, Εθνικό Σύστημα Υγείας, «Δεκαπενθήμερος Πολίτης», τευχ. 56, 13.12.85.

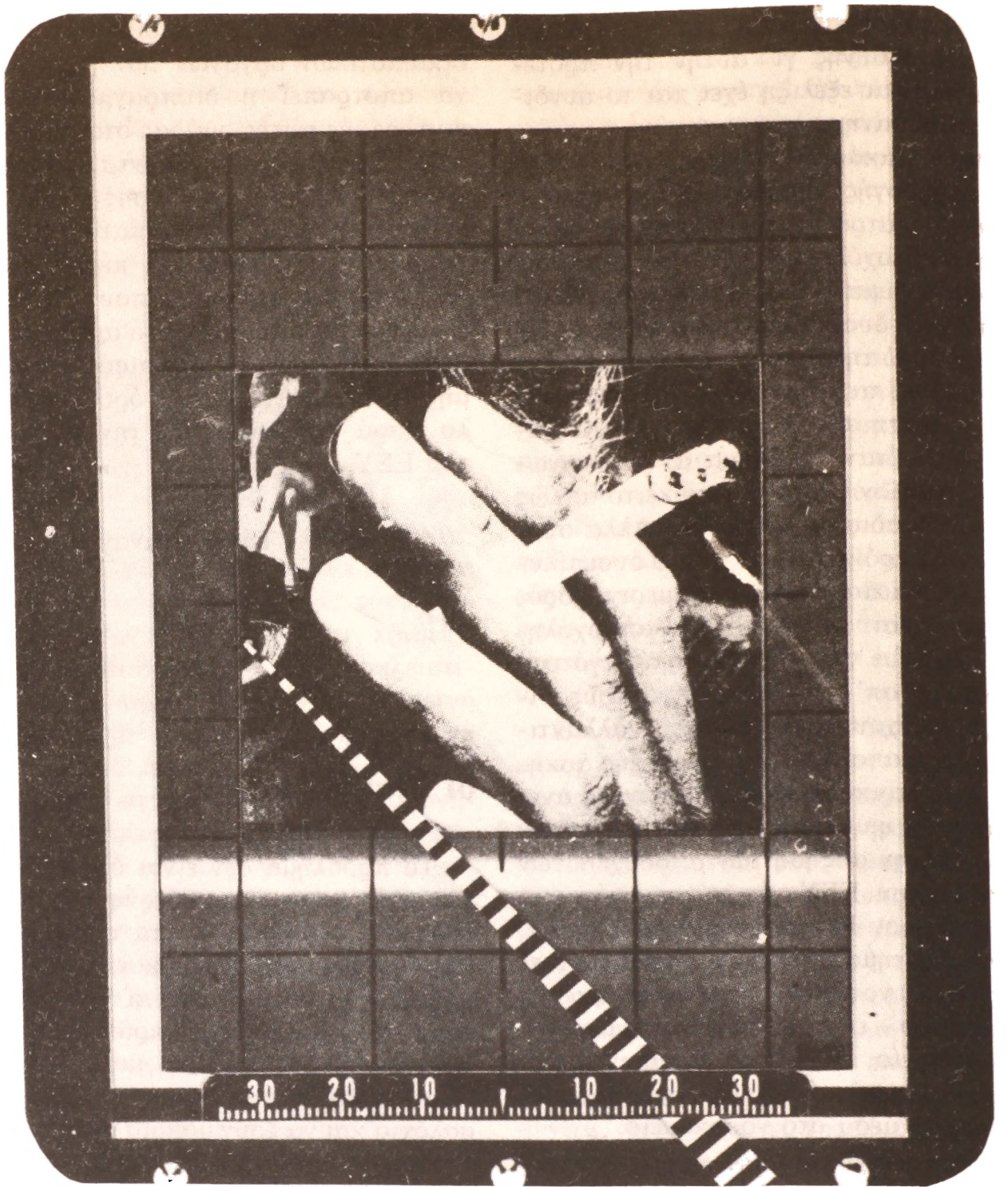
μπορούσαν να αποδοθούν στην «τεταμένη» ατμόσφαιρα του διαλόγου πολιτικών στη Βουλή, όπως και στις βουλές άλλων χωρών, αλλά η θεωρητική και νηφάλια ανάλυση του απολογητή κ. κ. Μπέη (καθηγητή στο Νομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου της Αθήνας και γενικού γραμματέα της Βουλής) στην Ελευθεροτυπία (11.12.1985) με τον τίτλο «Εξουσία, ελίτ και αριστερή διανόηση», έχει εξαιρετική σημασία ως «προσπάθεια θεωρητικής προσέγγισης για τα προβλήματα που θίγει ο πρωθυπουργός» (όπως έγραψε ο Κ. Γαβρόγλου, Αυγή, 22.12.85 «Αφιερωμένο εξαιρετικά. Ο λόγος για τους διανοούμενους, το ΠΑΣΟΚ και εμάς...»).

Στην ανάλυση που γράφτηκε για το άρθρο Μπέη, μπήκαν πολλά ερωτηματικά και παρατέθηκαν πολλά αποσπάσματα για τις διανοητικές ακροβασίες του, και κατέληξε:

«... Στη χώρα λοιπόν που κυβερνά το ΠΑΣΟΚ, στην ημερήσια διάταξη είναι η **πασοκοποίηση**. Είναι μια διαδικασία προσδιορισμού της νέας κοινωνικής και εθνικής μας ταυτότητας και όποιος αρνηθεί να συμβάλλει σ' αυτή τη διαδικασία, ας το ξανασκεφτεί. Η συμμετοχή είναι καθήκον, η αποχή ύποπτη, η κριτική επικίνδυνη. Και η άρνηση να ενταχθεί κανείς στη διαδικασία πασοκοποίησης της ελληνικής κοινωνίας είναι πολύ πιο απειλητική από το ενδεχόμενο αν «πάρεις» κάποιες χιλιάδες ψήφους. Γιατί η διαδικασία πασοκοποίησης είναι διαταξική και πανεθνική και αν δεν προσαρμόζεσαι, όχι λόγω κάποιας εν γένει ανωμαλίας σου, αλλά **επειδή είσαι και αριστερός, ε, τότε δεν παίζουμε...**».

Στο άρθρο Μπέη απαντά και ο Μ. γίες... που διασπά τον συνδικαλισμό με Πλωρίτης (ΒΗΜΑ 22.12.1985) όπου με τις διορισμένες διοικήσεις και διαγράφει ταξύ άλλων γράφει: «... Ο κ.κ. Μ. μιλάει, απ' αρχής μέχρι τέλους του άρθρου του, για «παράπονα των μικρομεσαίων κατά της αριστερής διανόησης» κ.λπ. «ελίτ», που πριν μερικούς μήνες είχε διορισκόταν εκτός Αθηνών και πάσης Ελλάδος; Αλλιώς, θα ήξερε αυτό που ξέρει και βλέπει κάθε μέρα το πανελλήνιο: ότι οι «μικρομεσαίοι» δεν παραπονούνται, πικρά ή γλυκά, κατά της οποιασδήποτε «διανόησης», αλλά **ωρύνονται κυριολεκτικά κατά της κυδέρνησης** του «κινήματος «... Έτσι εξηγείται, άλλωστε, γιατί, ενώ των μικρομεσαίων», που επιβάλλει μονόπλευρη λιτότητα στους μικρομεσαίους και χαρίζει πελώρια κέρδη στους κερδοσκόπους μεγαλεμπόρους... που εξωθεί τους μικρομεσαίους σε πορείες και απεργίες... που διασπά τον συνδικαλισμό με τις διορισμένες διοικήσεις και διαγράφει κατά εκατοντάδες τους διαφωνούντες δικούς της συνδικαλιστές...».

Αλλά και ένας άλλος εκπρόσωπος της «ελίτ», που πριν μερικούς μήνες είχε διοριστεί πρόεδρος της ΕΡΤ-1, διεξάγει οδυρότατη κριτική για την πολιτική του ΠΑΣΟΚ... (ο καθηγητής της Πολιτικής Επιστήμης και πρύτανης της Παντείου Σχολής Δ. Κοντογιώργης - ΝΕΑ, 7.1.1986 «Η δύναμη της εξουσίας και η πολιτική»). Ο καθηγ. Κοντογιώργης γράφει ο πρώτος μεταδικτατορικός εκπρόσωπος της αντίληψης αυτής, ο Κ. Καραμανλής

απομακρύνθηκε από την προεδρία, ο «καραμανλισμός» ως αντίληψη ηγεσίας μεταστεγάστηκε στο ΠΑΣΟΚ πολύ πιο πριν, ώστε να αποτελεί σήμερα εγγενές χαρακτηριστικό και του **κόμματος** και της **κρατικής εξουσίας** που διαχειρίζεται».

«Η «κυριαρχία»... ακριβώς αυτή της **πολιτικής ηγεσίας** πάνω στην κρατική εξουσία και στην πολιτική ζωή, αποδείχτηκε έπαρκής για τη χειραγωγή της **δημοκρατίας** όχι όμως και για την εφαρμογή του **κοινωνικού-πολιτικού προτάγματος** που εξαγγέλθηκε ως «κίνημα». Το ιδιαίτερο στην παρούσα συγκυρία είναι ότι η **δημοκρατική χειραγωγή** εμπλουτίστηκε με ορισμένο «ήθος και ύφος», κατά την προσφιλή διατύπωση, και χρησιμοποιήθηκε, τελικά, για να επι-

βληθεί και να νομιμοποιηθεί η μεταστροφή της κυβερνητικής πολιτικής...».

«Η απάντησή μας θα πρέπει να είναι σαφής: Είμαστε οι ελίτ των σαλονιών...» (ήταν η κατάληξη του άρθρου του Κ.Γ. «Μπορούμε να είμαστε διανοούμενοι σήμερα στην Ελλάδα;» τιτλοφορεί ο Γ. Βέλτσος το άρθρο του στο ειδικό αφιέρωμα για την Ελλάδα του περιοδικού «Temps Modernes», Δεκ. 1985. (Το Βήμα 12.1.1986).

Μπορεί κανείς ν' απαντήσει;

Θ.Β.

Γενικά:

Στα μέσα του Δεκέμβρη έγινε στην Πάτρα ένα πρωτότυπο συνέδριο με θέμα: «Αναπτυξιακές Εμπειρίες στην Περιφέρεια». Η πρωτοτυπία του έγκειται στο γεγονός ότι συμμετείχαν σ' αυτό νέοι επιστήμονες με πλούσια θεωρητική κατάρτιση, με αναπτυξιακή νοοτροπία και σφαιρική εμπειρία από όλους τους Νομούς της χώρας.

Επίσης πρωτοτυπούσε στο γεγονός ότι σχολιάστηκαν για πρώτη φορά δημόσια, από στελέχη που έχουν εμπλακεί στις αναπτυξιακές διαδικασίες, οι αναπτυξιακοί νόμοι της κυβέρνησης, ο βαθμός υλοποίησης του 5ετους προγράμματος καθώς και οι νέοι θεσμοί.

Πρωταγωνιστές στη συνάντηση αυτή οι Νομαρχιακοί Σύμβουλοι ανάπτυξης του ΚΕΠΕ, απαλλαγμένοι από συμβατικότητα και κομματικές σκοπιμότητες, επιστήμονες με μεράκι και φαντασία, αρνητές γραφειοκρατικών διαδικασιών, προωθητές νέων αναπτυξιακών πρωτοβουλιών. Επίσης συμμετείχε στη συνάντηση ένας μικρός αριθμός στελεχών της Λαϊκής Επιμόρφωσης, μεταφέροντας τη δική τους πολύχρονη εμπειρία, καθώς και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης της Παντείου. Το τριήμερο αυτό συνέδριο πρωτοτύπησε και σε ένα άλλο σκέλος: Εφαρμόστηκε μια διαδικασία διαφορετική από τις συνηθισμένες. Την πρώτη μέρα οι σύνεδροι συμμετείχαν σε ομάδες δουλειάς κατά θέμα. Στη συνέχεια πα-

ρουσιάζονταν τα συμπεράσματα των ομάδων δουλειάς στο σώμα του συνεδρίου και ακολούθησε ουσιαστική συζήτηση. Τα θέματα των ομάδων ήταν: οι αναπτυξιακοί θεσμοί, παρακολούθηση υλοποίησης του 5ετους προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, παραγωγικές πρωτοβουλίες στην περιφέρεια (1262-82), τα ολοκληρωμένα προγράμματα ανάπτυξης καθώς και αγροτικοί συνεταιρισμοί.

1. Σύμβουλοι Ανάπτυξης: Αυτοί οι άνθρωποι είναι μια κάποια λύση.

το ΚΕΠΕ σε μια προσπάθεια να δγει προς τα έξω και να παρακολουθήσει από κοντά την όλη αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας (έρευνα – δημοκρατικός προγραμματισμός – υλοποίηση προγραμμάτων) προσέλαβε με συμβάσεις έργου –και αυτό είναι που έχει σημασία– 120 περίπου νέους επιστήμονες, σαν συμβούλους νομαρχών, και στελέχωσε όλες τις Νομαρχίες του κράτους. Ο θεσμός αυτός, πρωτόγνωρος για την Ελλάδα, εφαρμοσμένος σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, υπόσχεται μεν πολλά, αλλά αντιμετωπίζει και την κλασική πρόκληση, αν δεν βοηθηθεί ν' αποτύχει. Ο ρόλος των συμβούλων αυτών ανάπτυξης δεν έχει προσδιοριστεί ακόμη με σαφήνεια, δεν θα μπορούσε άλλωστε να προσδιοριστεί περισσότερο πριν υπάρχει η εμπειρία κάποιου χρόνου.

Η πρόκληση συνίσταται στο κατά πόσο αυτοί οι σύμβουλοι θα μετατραπούν σε «δημόσιους υπάλληλους» ή θα αποφύγουν τον εγκλωβισμό της δημόσιας διοίκησης και θα λειτουργήσουν αναπτυξιακά, με πρωτοβουλίες, φαντασία και μεράκι. Το συνέδριο της Πάτρας έδειξε ότι βρίσκονται σε καλό δρόμο.

Παρ' όλα τα εμπόδια που αντιμετώπισαν στη δωδεκάμηνη παρουσία τους στην περιφέρεια – μη κατανόηση του ρόλου τους από τους νομάρχες, απομόνωση και περιφρόνηση από κομματικές ομάδες πίεσης, προσπάθεια της δημόσιας διοίκησης να τους εντάξει στις γραφειοκρατικές της διαδικασίες, μη ανταπόκριση των πολιτικών αρχών στις προτάσεις τους, όταν αυτές δεν εξυπηρετούσαν στενές κομματικές σκοπιμότητες – φαίνεται ότι πολλοί από αυτούς καταφέρνουν να δγαίνουν «σώοι και αβλα-

βείς», να επιμένουν και να δημιουργούν έτσι τις προϋποθέσεις επιτυχίας του θεσμού.

Όταν την άνοιξη του 1984 η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας συνέλαβε την ιδέα για τη χρησιμοποίηση τέτοιων συμβούλων ανάπτυξης, προσδιόριζε το ρόλο τους στην παρακολούθηση του τρόπου και του βαθμού υλοποίησης του 5ετους προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, στη διερεύνηση των επενδυτικών πρωτοβουλιών που εκδηλώνονται είτε από φορείς είτε από άτομα, στην υποδομή του Νομαρχιακού Συμβουλίου καθώς και στην προετοιμασία και εφαρμογή τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων που ενδιαφέρουν τους οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ένα χρόνο μετά η εμπειρία εμπλούτισε το ρόλο των στελεχών αυτών και στο συνέδριο της Πάτρας διαπιστώθηκε η ανάγκη για περισσότερη έρευνα, περισσότερες πρωτοβουλίες, μεγαλύτερη αυτονομία από Νομάρχες και δημόσια διοίκηση, για περισσότερο προωθητικό και οργανωτικό ρόλο. Διαπιστώθηκε η ανάγκη στήριξης της αναπτυξιακής διαδικασίας, από την αρχική ιδέα μέχρι την υλοποίηση.

Διαπιστώθηκε ότι δεν φτάνει μόνο να αναλύει κανείς τους νέους αναπτυξιακούς νόμους και τους νέους θεσμούς από το γραφείο μιας Νομαρχίας ούτε να αναλαμβάνει μια συγκεκριμένη περίπτωση (μιας Δημοτικής Επιχείρησης για παράδειγμα) και σαν ιεραπόστολος να προωθεί φανατικά το στήσιμό της μακριά ή σε αντίθεση με τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους. Πρέπει παράλληλα να προωθεί και να δημιουργεί τους θεσμούς εκείνους, τις μόνιμες υποδομές, που θα οδηγήσουν στην παραέρα ανάπτυξη με την ίδια τη δική τους πλέον δυναμική. Μια Αναπτυξιακή Εταιρεία ευρύτερης περιοχής π.χ. ή ένας Αναπτυξιακός Σύνδεσμος είναι από τους πλέον ουσιαστικούς θεσμούς ανάπτυξης.

Έτσι ο ρόλος των συμβούλων ανάπτυξης σήμερα –χωρίς να αποκλείονται το πρώτο και το δεύτερο– πρέπει να επικεντρωθεί στον τρίτο στόχο. Αποκέντρωση της αναπτυξιακής διαδικασίας σε φορείς τοπικής και περιφερειακής διάστασης.

2. Εποικοδομητική κριτική

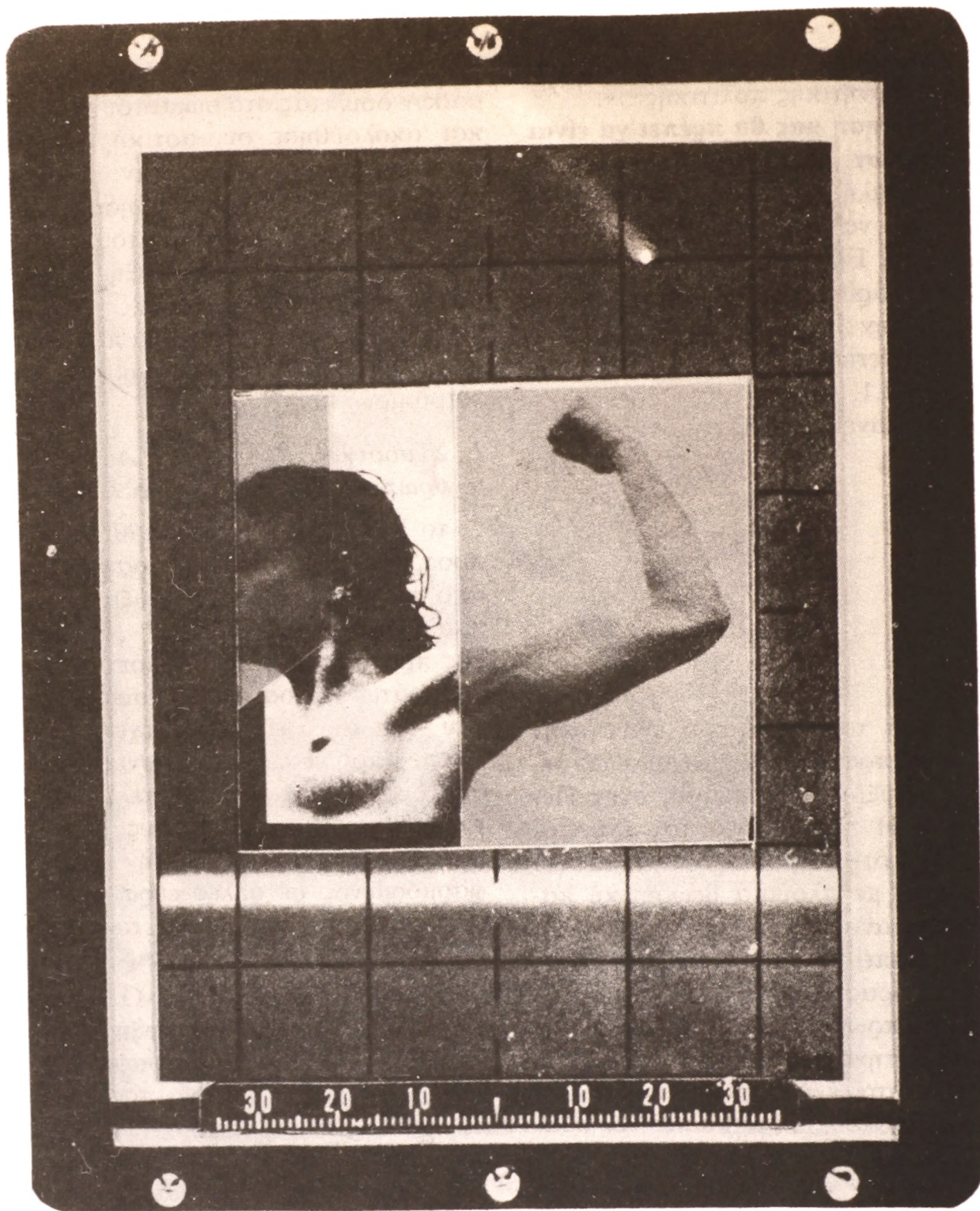
Οι νέοι αυτοί επιστήμονες όμως δεν έμειναν μόνο στον προσδιορισμό του ρόλου τους, προχώρησαν σε παραπέρα κριτική της αναπτυξιακής πολιτικής της κυβέρνησης και εντόπισαν αδυναμίες τόσο για τον αναπτυξιακό νόμο 1262/82 και τους νέους θεσμούς, όσο και για την παρακολούθηση υλοποίησης του πενταετους.

Αναπτυξιακός νόμος 1262/82

Έγιναν μια σειρά παρατηρήσεις και εντοπίστηκε η γραφειοκρατική δομή του αναπτυξιακού αυτού νόμου¹. Εξετάστηκαν και αναλύθηκαν τα αίτια και δόθηκαν προτάσεις για το ξεπέρασμα των προβλημάτων.

Παρατηρήθηκε: μεγάλη χρονική καθυστέρηση από την αίτηση μέχρι την έγκριση, υλοποίηση πολύ μικρού μέρους των υπαγμένων στο νόμο επενδύσεων, περιορισμένο φάσμα και ποικιλία επενδύσεων (τουρισμός, ελαιοτριβεία) χωρίς καμία ουσιαστική επίδραση στην υφιστάμενη παραγωγική δομή, καμία τάση μείωσης των γεωγραφικών αναπτυξιακών ανισοτήτων, μη τήρηση του συμφωνηθέντος αριθμού νέων θέσεων εργασίας, μικρή συμμετοχή των ΟΤΑ, παρά το ιδιαίτερα ευεργετικό χρηματοδοτικό σχήμα, ελλιπής ενημέρωση των υποψηφίων επενδυτών, έλλειψη εναρμόνισης της αναπτυξιακής πολιτικής από τους φορείς, αδυναμία διοχέτευσης του επενδυτικού ενδιαφέροντος σε συγκεκριμένα επενδυτικά πλάνα, ανάγκη μεγαλύτερης εξειδίκευσης των ζωνών κινήτρων και δημιουργία στοιχειώδους υποδομής στις προβληματικές περιοχές, έλλειψη συγκεκριμένης πολιτικής ως προς τις χρήσεις γης, τουριστικές επενδύσεις σε ήδη κορεσμένες περιοχές, απουσία κλαδικών μελετών με περιφερειακή διάσταση, καθυστέρηση εκταμίευσης των επιχορηγήσεων, σύγκρουση κριτηρίων του τραπεζικού τομέα με τα κριτήρια του αναπτυξιακού νόμου, αγκύλωση στα κριτήρια διωσιμότητας και αγνόηση της αναπτυξιακής πολιτικής σε περιφερειακή διάσταση.

1. Ο Δημήτρης Χατζησωκράτης σε εργασία του στα «Σύγχρονα Θέματα», τεύχος 15, Σεπτέμβρης 1982, είχε επισημάνει από νωρίς αρκετές από αυτές τις αδυναμίες.

Δόθηκε σειρά προτάσεων για το ξεπέρασμα των αδυναμιών.

Νέοι θεσμοί:

Οι νέοι θεσμοί στους οποίους επιγραμματικά θα μπορούσαμε να εντάξουμε τις δημοτικές επιχειρήσεις, τις προγραμματικές συμβάσεις και τους αναπτυξιακούς συνδέσμους, δεν έχουν προχωρήσει όσο θα έπρεπε και η ευθύνη βαρύνει τόσο τις κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες όσο και τους ΟΤΑ. διαπιστώθηκε ότι τόσο οι ΟΤΑ όσο και οι κεντρικές (υπουργεία) και περιφερειακές υπηρεσίες (Νομαρχίες) δεν έχουν συνειδητοποιήσει και κατανοήσει τον αναπτυξιακό ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Προτάθηκε: α) η ουσιαστική συμμετοχή των ΟΤΑ στην κατάρτιση

των Περιφερειακών Προγραμμάτων Δημοσίων Επενδύσεων μέσω του Δημοκρατικού Προγραμματισμού. β) Συγκρότηση ομάδας νέων θεσμών πέρα και πάνω από τις δομές των υπαρχόντων γραφειοκρατικών υπηρεσιών. γ) Η σύσταση μιας Δημοτικής Επιχείρησης πρέπει να λαμβάνει υπόψη εκτός από την οικονομική διωσιμότητα και τη διάσταση μιας κοινωνικής πολιτικής, επιτυγχάνοντας έτσι τόσο την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη όσο και το σταδιακό μετασχηματισμό των δομών της οικονομίας και των παραγωγικών σχέσεων. δ) Να προχωρήσει ο 2ος και 3ος βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ε) Οι αναπτυξιακοί σύνδεσμοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα ανάληψης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Παρακολούθηση υλοποίησης του πενταετούς προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης

Διαπιστώθηκαν οι δυσκολίες που συνάντησαν οι σύμβουλοι ανάπτυξης να συλλέξουν την πληροφορία καθώς και η αναξιοπιστία της πληροφόρησης αυτής. Η ανάγκη δημιουργίας ενός δικτύου πληροφοριών που θα καλύπτει όλες τις σημαντικές υπηρεσίες. Τα άτομα που στελεχώνουν τον κρατικό μηχανισμό δεν διαθέτουν αναπτυξιακή νοοτροπία. Κάθε προσπάθεια παρακολούθησης υλοποίησης του πενταετούς είναι καταδικασμένη να αποτελεσματοωθεί σ' ένα γραφειοκρατικό κυκεώνα, αν δεν χρησιμοποιηθούν ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Τέλος διαπιστώθηκε η αναγκαιότητα φιλτραρίσματος των πληροφοριών που παρέχουν οι διάφορες υπηρεσίες ώστε ο βαθμός αξιοπιστίας τους να είναι υψηλός.

Επίσης το Συνέδριο καταπιάστηκε και με άλλα θέματα όπως οι αναπτυξιακές παραγωγικές πρωτοβουλίες νέων, οι σχέσεις συμβούλων ανάπτυξης και Λαϊκής Επιμόρφωσης, καθώς και τα ολοκληρωμένα προγράμματα ανάπτυξης, όπου διαπιστώθηκε η χρησιμότητα και η αναγκαιότητά τους.

Οι νέοι αυτοί επιστήμονες έχουν επωμισθεί ένα τεράστιο έργο. Ο θεσμός των συμβούλων ανάπτυξης που προσπαθούν να καθιερώσουν θα ξεμπλοκάρει ουσιαστικά προβλήματα και διαδικασίες ανάπτυξης. Αρκεί να μην εμπλακούν στα γραφειοκρατικά γρανάζια της δημόσιας διοίκησης, αρκεί να μην κατατριβούν με υποθέσεις καθημερινής ρουτίνας, να αμφισβητούν και να συνεργάζονται δημιουργικά με όλους τους φορείς (διοικητικούς και πολιτικούς). Η κυβέρνηση οφείλει να τους αγκαλιάσει και να τους υποστηρίξει. Και τους υποστηρίζει όταν έχει την πολιτική βούληση να προωθήσει τους θεσμούς που η ίδια θεσμοθέτησε.

Αντώνης Αντωνόπουλος
Σύμβουλος Ανάπτυξης ΚΕΠΕ
Νομαρχία Ανατολικής Αττικής

Αθήνα... συν και πλην

«Αι Αθήναι είναι πολύ πτωχαί δια την πολυτέλειαν των σφαλμάτων των Ευρωπαϊκών Μεγαλουπόλεων» (1)

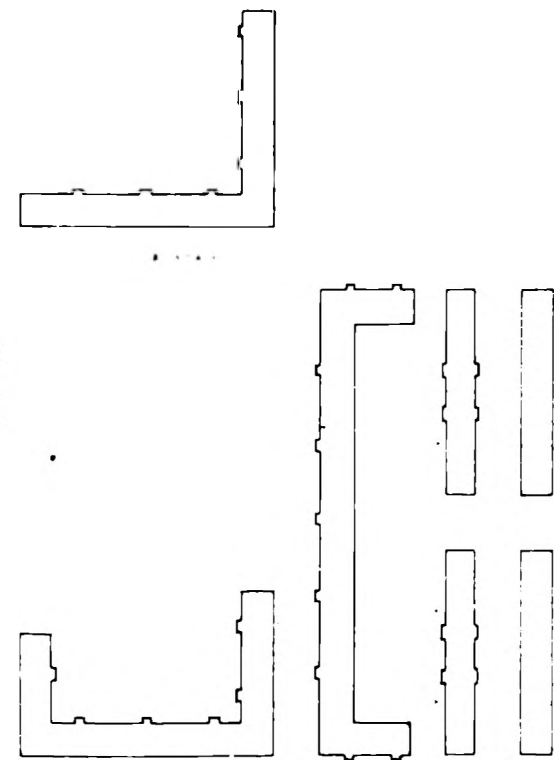
Dr. Ing. Martin Wagner

Η συζήτηση για τα οικιστικά προβλήματα της Αθήνας είναι πάντα επίκαιρη και ανοιχτή, τουλάχιστον από τότε που επιλέχτηκε για πρωτεύουσα του νεοσύστατου κράτους. Δυναμικές ανεξάρτητες από τις επιθυμίες των κυβερνώντων και κύρια από τις φιλοδοξίες των σχεδιαστών δημιούργησαν –όχι τυχαία– την σημερινή της εικόνα. Η ανάπτυξή της, που βασίστηκε στην κερδοσκοπία της γης και που είχε την κοινωνική συναίνεση από πλατιά στρώματα συμφερόντων, ξαφνιάζει γεωγράφους, χωροτάκτες και πολεοδόμους, διότι ενώ συνεχώς εξapλώνεται προς τα περίχωρα δεν δημιουργεί κύματα φυγής από το κέντρο της.

Ο Δήμος Αθηναίων αυξάνει συνεχώς τον πληθυσμό του, ταυτόχρονα ανανεώνει το κτιριακό δυναμικό του χωρίς να παρατηρούνται φαινόμενα «γκετοποίησης» και εγκατάλειψης και χωρίς, επίσης, το βασικότερο, να αλλάζει ο αστικός του ιστός, ξανακτίσθηκε μια νέα πόλη πάνω στους παλιούς δρόμους και πλατείες, τροποποιώντας όπου χρειαζόταν (!) το νεοκλασικό της σχέδιο. Περιοχές όπως η Πλάκα, το Θησείο και το Μεταξουργείο με έντονη υποβάθμιση σήμερα, για διαφορετικούς λόγους η κάθε μία, «εξυγιαίνονται» με θεσμικές παρεμβάσεις (αυστηρός έλεγχος χρήσεων γης και της οικοδόμησης), πεζοδρομήσεις και δάνεια από το κράτος για ανακαινίσεις κατοικιών.

Στη Δυτική Ευρώπη πριν είκοσι χρόνια οι αναπλάσεις των κατεστραμμένων από τον πόλεμο αστικών περιοχών ή των ιστορικών κέντρων που δεν ανταποκρινόταν στις υψηλές προδιαγραφές κατοικίας και εργασίας, γινόταν με την κατεδάφιση και το κτίσιμο εκ νέου.

Στη δεκαετία του '70, μετά από τις αντιδράσεις που δημιούργησε το ρεύμα για τη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ήρθε η μόδα της διατήρησης και αποκατάστασης της υπάρχουσας πρόσοψης με την ταυτόχρονη αλλαγή της εσωτερικής διαρρύθμισης και λειτουργίας των κτιρίων.

Τοπογραφικό του συγκροτήματος στο Δουργούτι.

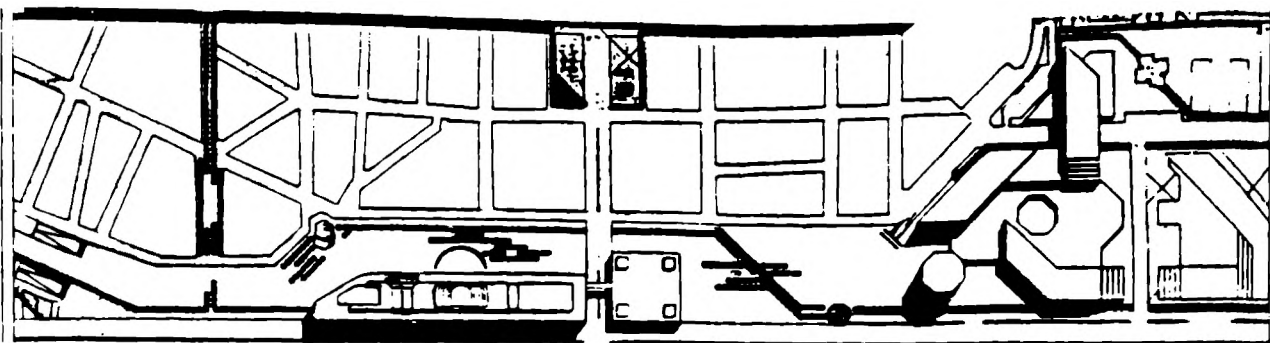
Οι δύο τελευταίες πολυκατοικίες του συγκροτήματος στο Δουργούτι.

Το άμεσο αποτέλεσμα για μεν την οικιστική μονάδα ήταν έξω παλιό κτίριο – μέσα νέο, ενώ στις γειτονιές όπου γινόταν ανάπλαση άρχισε να παρατηρείται μεγάλη αύξηση ενοικίων, διωγμός κατοίκων, κενά σπίτια για μεγάλο χρονικό διάστημα, άσκοπη καταστροφή πολλών χρησίων οικοδομικών υλικών και τέλος αλλαγή της κοινωνικής σύνθεσης του πληθυσμού.

Σήμερα ο στόχος των τοπικών διοικήσεων στις μεγαλουπόλεις όπως το Δυτ. Βερολίνο, το Ρότερνταμ, το Άμστερνταμ, το Λονδίνο κ.ά. είναι η επιδιόρθωση του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού παλαιών κατοικιών. «Περισσότερα σπίτια με λιγότερα έξοδα παρά λιγότερα με υψηλό κόστος», αποτελεί το κυρίαρχο σύνθημα.

Σε οικιστικές αναπλάσεις όπως της συνοικίας του Κρόϊτσμπεργκ του Δυτ. Βερολίνου παρατηρούμε μορφές κοινωνικής συμμετοχής των κατοίκων, με διαδικασίες που βασίζονται στην περιοχή

Η τελική πρόταση των μελετητών με την ευρύτερη περιοχή.

(αυτοδοθήθεια)². Μορφές συνοικιακής δημοκρατίας έχουν φθάσει στο επίπεδο του να μην μπορούν να γίνονται ανακαινίσεις παλιών σπιτιών, από εταιρείες που επιχορηγούνται από το κράτος, ενάντια στη θέληση των ενδιαφερομένων κατοίκων για λόγους αποφυγής της υπερβολικής αύξησης των ενοικίων. Έτσι διαπιστώθηκε ότι τα παλιά σπίτια προσφέρουν περισσότερη ποιότητα με χαμηλότερο κόστος από οποιοδήποτε νέο κτίριο. Βέβαια πολλά προβλήματα που κύρια σχετίζονται με τα ιδιοκτησιακά και τα της εμπεδωσης και κατοχύρωσης των νέων φορέων που θα διασφαλίζουν την ομαλή ανάπτυξη των υποβαθμισμένων οικιστικών περιοχών, περιμένουν τη λύση τους.

Αφορμή για τις σκέψεις αυτές ήταν η πρόταση των μελετητών της εταιρείας «Τρόπος Α.Ε.» για την αξιοποίηση του κτιρίου ΦΙΕ και αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής του³ που προβλήθηκε από τον περιοδικό τύπο⁴ και «ως εντυπωσιακή λύση για το κυκλοφοριακό πρόβλημα της πολύπαθης πόλης μας» (Π. Κουνενάκη), που απευθύνεται στους αρμόδιους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς για να αρχίσει ο σχετικός προβληματισμός πάνω σε θέματα αστικής ανάπτυξης.

Με τον τίτλο «Αθήνα 2.000+» η εταιρεία προσδιορίζει μία σειρά παρεμβάσεων (της) που αφορούν τον γενικότερο αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό προβληματισμό της πόλης⁵. Οι παρεμβάσεις αυτές που δεν αποσκοπούσαν «σε έργα διτρίνας αλλά στη σωστή αντιμετώπιση των προβλημάτων και των ευκαιριών, έστω και εάν σε μια πρώτη ματιά μοιάζουν με ουτοπία»⁶ συμπεριλάμβαναν, εκτός από το κτίριο το ΕΒΕΑ στην οδό Αμερικής 8 και το καμένο κτίριο του ΜΙΝΙΟΝ, την αξιοποίηση του κτιρίου του ΦΙΕ χωρίς όμως, τότε, την παρέμβαση για την εξυγίανση της ευρύτερης του περιοχής.

Η σημερινή, αναθεωρημένη, πρόταση περιλαμβάνει τρεις φάσεις υλοποίησης που αλληλοσυνδέονται. Τις παρουσιάζουμε παρακάτω συνοπτικά εκφράζοντας κάποιες επιφυλάξεις για την συνολική θεώρηση του προβλήματος εξυγίανση σε περιοχές υποβαθμισμένες αλλά με υψηλή αξία γης, διότι όταν αυτές οι περιοχές αποκτούν ορισμένα χωρικά πλεο-

νεκτήματα, που σημαίνει καλύτερους όρους αξιοποίησης του κεφαλαίου σ' αυτήν τη θέση, είτε εξαιτίας γειτνίασης με το εμπορικό / διοικητικό κέντρο και ύπαρξης έντονων πιέσεων από αποδοτικότερες χρήσεις, είτε εξαιτίας επικείμενης ανάπτυξης, τότε οι ιδιοκτήτες παλαιών κτιρίων επιδιώκουν την αύξηση της αξίας και της αποδοτικότητας των ιδιοκτησιών τους με διάφορους τρόπους (ριζική ανάπτυξη με κατεδάφιση του υπάρχοντος κτιρίου και νέα ανοικοδόμηση, μερική ανάπτυξη με διατήρηση, αλλαγή και ενταντικοποίηση των χρήσεων⁷.

Η περιοχή του ΦΙΕ έχει όλα τα παραπάνω γνωρίσματα για την ένταξή της σε προγράμματα δομικών παρεμβάσεων, γειτνιάζει με το κέντρο της Αθήνας, υπάρχουν πιέσεις για την εξυπηρέτηση των πρόσφατα ανεγερθέντων ξενοδοχειακών μονάδων και των κτιρίων γραφείων, είναι δε περικυκλωμένη με ρυπαίνουσες βιοτεχνίες χαμηλής όχλησης, τα συνεργεία αυτοκινήτων.

Α' ΦΑΣΗ

Οι μελετητές, πολύ σωστά, προτείνουν τη διατήρηση του κτιρίου ΦΙΕ και τη μη απαλλοτρίωση του για χώρο πράσινου, που ήταν πρόταση του δήμου Αθηναίων. Στο συγκεκριμένο κέλυφος του κτιρίου εντάσσονται δραστηριότητες όπως: Εκθεσιακοί χώροι, ειδικευμένα μικροκαταστήματα –χωρίς να διευκρινίζεται η ειδίκευσή τους–, κέντρο πληροφόρησης, παιδικό σταθμό, αίθουσα κινηματογράφου-δίντεο και πειραματικού θεάτρου, βιβλιοθήκη, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων γειτονιάς, αθλητικό κέντρο –κολυμβητήριο, εστιατόριο – μπαρ – καφενείο – δισκοθήκη (στο δώμα του κτιρίου), Bowling center, σταθμό μετρό – ταξί και γκαράζ (στο υπόγειο). Όπως

προκύπτει από τη χονδρική ανάλυση του κτιριολογικού προγράμματος δίδεται μικρότερη βαρύτητα σε χρήσεις εμπορίου (παλιά πρόταση εταιρείας ΦΙΕ και ΓΕΩΤΕ) και ελαφράς μεταποίησης (Βιοτεχνικό κέντρο, πρόταση ΥΧΟΠ) και προωθούνται προτάσεις της επιτροπής γειτονιάς για ψυχαγωγία και άθληση.

Σημειώνουμε ότι δεν λαμβάνονται υπόψη για την τεκμηρίωση της πρότασης οι συγκεκριμένες ανάγκες για χώρους εκπαίδευσης-υγείας της ευρύτερης περιοχής, σύμφωνα με τα πολεοδομικά σκηνάρια και δεν δικαιολογείται επαρκώς η «υπογειοποίηση» του κυκλοφοριακού ρεύματος της Λεωφ. Καλλιρόης από τις Στήλες Ολυμπίου Διός προς τη Συγγρού, πέρα από το να γίνει χώρος πράσινου για να μη δυσανεσθηθεί ο δήμος, τη στιγμή που είναι γνωστό ότι υπογείως περνά ο αγωγός του Ιλισσού

Β' ΦΑΣΗ

Προβλέπεται ότι θα κατεδαφισθούν οι παλιές εργατικές τριώροφες κατοικίες στο Δουργούτι, απέναντι από το ξενοδοχείο INTERKONTINENTAL και στη θέση τους θα ανεγερθεί περίπου σε συμμετρικό όγκο και έκταση μεγάλο κτιριακό σύμπλεγμα με εμπορικό κέντρο, (χωρίς να αναφέρεται εάν θα εξυπηρετήσει το κυρίαρχο εμπόριο του αυτοκινήτου) γραφεία, κατοικία, κοινωνικές λειτουργίες – παιδικό σταθμό, τερματικό σταθμό Ολυμπιακής και μεγάλο Πάρκινγκ.

Η προτεινόμενη κατεδάφιση των εργατικών κατοικιών αφορά έναν συνοικισμό που τοποθετείται, στη δεκαετία του '30, νότια της Αθήνας χωρίς να τεκμηριώνεται η θέση του σε σχέση με την υπάρχουσα τότε Βιομηχανία (όπως του Πειραιά και της γύρω περιοχής του⁸).

Οι πολυκατοικίες αυτές έχουν σχεδια-

Σημερινή άποψη της περιοχής, Intercontinental.

σθεί από τους γνωστούς αρχιτέκτονες Κίωνα Λάσκαρη και Δ. Κυριακό την περίοδο 1935-36. Μορφολογικά είναι από τα λίγα δείγματα Bauhaus σε κοινωνική κατοικία και δεν αποτελούν περιπτώσεις προσφυγικής εγκατάστασης, που όταν πραγματοποιήθηκαν ο σχεδιαστής συνέβαλε στην αναβίωση ενός παρελθόντος όπως στους συνοικισμούς Ν. Ιωνίας, Παλιάς Κοκκινιάς, Καισαριανής κ.ά. Το συγκρότημα αποτελείται από επτά κτίρια με 237 διαμερίσματα του ενός ή δύο δωματίων, σε όλες της πολυκατοικίες υπάρχουν πλυντήρια και όπως συνέβαινε στις περισσότερες δεν υπήρχε διαμόρφωση του ελεύθερου χώρου. Είναι άδικο να συντηρούμε και να έχουμε πολιτική προστασίας για διάφορα νεοκλασικά κτίρια, μορφολογικής και αισθητικής αξίας ή όχι, και να μην λαμβάνουμε υπόψη το πιο πρόσφατο παρελθόν μας.

Η κατεδάφιση και άρα η συνολική εξαφάνιση, θα μπορούσε να μετριασθεί αν τα υπάρχοντα, όντως σε κακή οικοδομική κατάσταση, κτίρια διατηρούσαν τη μορφική τους διάπλαση και άλλαζε η λειτουργικότητά τους. Πάντως η συνολική εξαφάνιση και των δύο οικοδομικών τετραγώνων με αστικές πολυκατοικίες της δεκαετίας του '60 μεταξύ του Φιξ και των εργατικών κατοικιών θα προσκρούσει στην τιμή αποζημίωσης των ιδιοκτη-

τών που διαμοφώνεται ανάλογα με τον προσδοκώμενο οικοδομικό όγκο και τις αξίες γης στην περιοχή. Η ανάπλαση πρέπει να προσανατολίζεται στις οικιστικές ανάγκες των τωρινών κατοίκων και να σχεδιάζεται σε συνεργασία μαζί τους.

Γ' ΦΑΣΗ

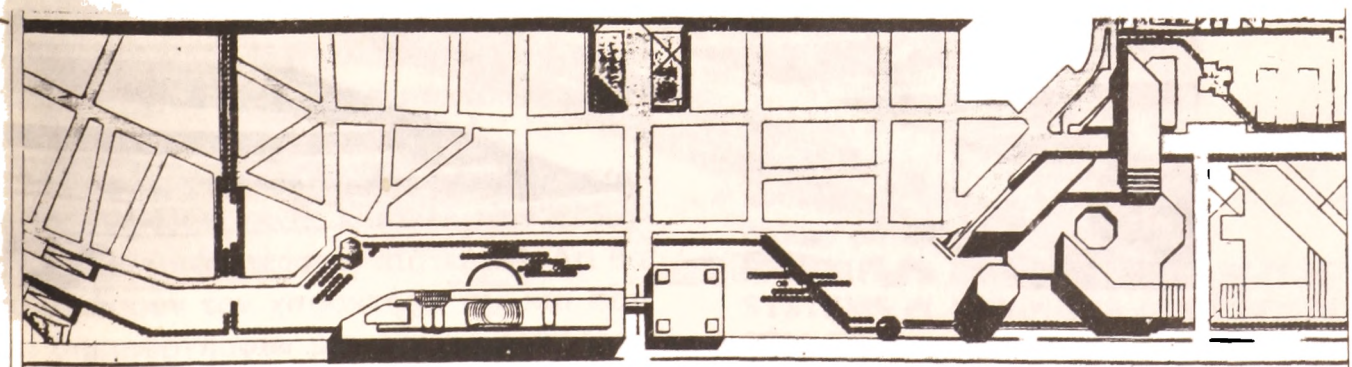
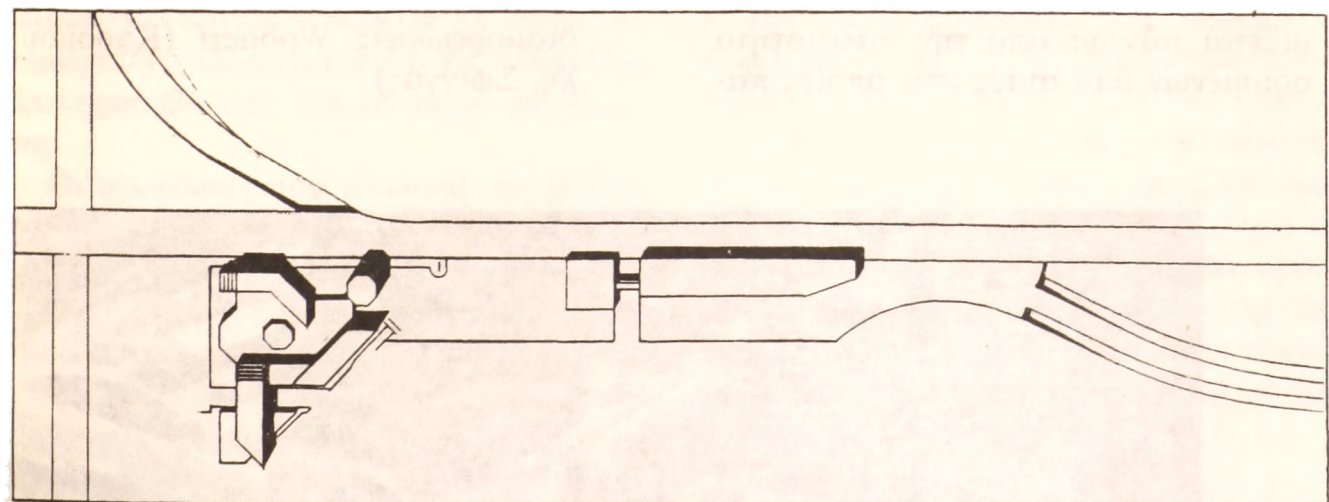
Μετά την κατεδάφιση των πολυκατοικιών μεταξύ Συγγρού - Καλλιρόης - Φιξ προτείνεται η ανέγερση ενός μεγάλου συνεδριακού κέντρου (αίθουσα 3.500 ατόμων) με χώρους διοίκησης - αναμονής και με σύνδεση στο κτίριο Φιξ. Γενικά σε όλες τις φάσεις οι στάθμες του ισογείου θα διαμορφωθούν σε χώρους πράσινου και θα συνδεθούν με πεζόδρομο που ενώνει το Άλσος Ν. Σμύρνης, Νέες Εργατικές Κατοικίες Ν. Κόσμου - Δουργυτίου με τις στήλες του Ολυμπίου Διός.

Σημερινή πολεοδομική οργάνωση της περιοχής επιτρέπει μια καλύτερη πεζοδρόμηση και εν πάση περιπτώσει την ανάπλαση της περιοχής με επέμβαση μόνον στον κτιριακό πλούτο που κρίνεται άκρως αναγκαίος. Η κοινότυπη πλέον λύση για αρχιτεκτονικό διαγωνισμό μεσαίας κλίμακας, δεν θα πρέπει να επιχειρηθεί πριν αναλυθούν σε βάθος όλες οι πτυχές του προβλήματος, που πολύ σωστά επισημαίνουν οι μελετητές, όπως το νομικό πλαίσιο, η μοφή των εταιρικών

φορέων ανάπλασης (κρατικό-ιδιωτικό consortium(;), πληθυσμός και απασχόληση κατοίκων, κτηματολόγιο, κυκλοφοριακό και το κυριότερο, οι κατοχυρωμένες από το νόμο συμμετοχικές διαδικασίες.

Η αριθμητική των ποσοστών συντελεστών δόμησης και των δυνατοτήτων εκμετάλλευσης των οικοπέδων θα μας αφήνει αδιάφορους αν «το περιβάλλον όπως υλοποιείται στις διάφορες δομικές εκφράσεις του, π.χ. στις διαφοροποιημένες γειτονίες της πόλης, (δεν) δένεται και (δεν) αλληλεπιδρά με το ανθρώπινο περιβάλλον που κατοικεί σε αυτές και το οποίο επίσης διαρθρώνεται σε συγκεκριμένες, ιδιόμορφες κοινωνικές ομάδες»¹⁰.

Σάββας Τσιλένης

1. Από τη διάλεξη με τίτλο «Η Πολεοδομική Αναδιοργάνωση της Πόλεως Αθηνών» που δόθηκε στο Ε.Μ.Π. 18.12.1935. Τεχνικά Χρονικά, Τευχ. ΙΧ, 15.1.1936.
2. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η Έκθεση που διοργάνωσε το Ινστιτούτο Goethe Αθηνών και το ΥΠΕΧΩΔΕ από τις 5-21.2.1986 με τίτλο «Βήμα προς Βήμα - Πολεοδομική Ανάπλαση στο Κρόιτσμπεργκ».
3. Η Εταιρεία «Τρόπος Α.Ε.» (Κούτσιος, Κοτάνωφ & Συνεργάτες, Τεχνικοί Σύμβουλοι, Μελέτες - Κατασκευές), «πέρα από τις καθαρά επαγγελματικές δραστηριότητες έχει σκοπό την ανάπτυξη απόψεων και θέσεων γενικού προβληματισμού για το περιβάλλον και το κατοικείν» - επίλογος από το φυλλάδιο της πρότασης - και σε αυτόν το στόχο σκοπεύει η πρόταση για τον ΦΙΞ και για την ευρύτερη περιοχή.
4. Κ. Κίτσος: «Η περιοχή «ΦΙΞ» της Συγγρού, μια πρόκληση για προβληματισμούς», περιοδικό ANTI - τεύχος 308, 17.1.1986. Π. Κουνενάκη: «Αθήνα 2.000...+», Περιοδικό Ταχυδρόμος, τεύχος 3 (1653), 16.1.1986.
5. Από το φυλλάδιο πρότασης αξιοποίησης κτιρίου ΦΙΞ (σελ. 1).
6. Από το άρθρο με τίτλο «Πολιτική Χαμένων Ευκαιριών ή πως θα κάνουμε μικρά δήματα» των Α. Κοτάνωφ, Μ. Πατελάρου, L. Stendardi - Τερζόπουλου και Π.Ι. Τερζόπουλος, που αποτελούν όλοι (;) τα μέλη της «Τρόπος Α.Ε.», Αρχιτεκτονικά Θέματα - τεύχος 16, 1982.

Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις στην περιοχή νέου κόσμου δυο προτάσεις για μικροπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη εφαρμογή

Πρόσφατα στον εβδομαδιαίο περιοδικό τύπο εμφανίστηκε πρόταση της εταιρείας ΤΡΟΠΟΣ Α.Ε. για την αξιοποίηση του οικοπέδου ΦΙΞ και την ανάπτυξη της περιοχής Δουργούτιου με την παράλληλη ανάπτυξη στις υπόψη περιοχές εγκαταστάσεων πολλαπλών χρήσεων. Η πρόταση φθάνει να προτείνει επεμβάσεις που εκτείνονται μέχρι τη Ν. Σμύρνη. Η πρόταση αυτή θεωρείται από τους μελετητές της ότι θα μπορούσε να εφαρμοστεί μέσα στα προσεχή 20 χρόνια και ότι επομένως αποτελεί ένα μακροπρόθεσμο στόχο επέμβασης σε μια περιοχή πολύ κοντά στο κέντρο της Αθήνας.

Οι περιοχές επέμβασης που επηρεάζονται από την παραπάνω πρόταση αποτελούν μέρος της περιοχής του Ν. Κόσμου που ήδη μελετάται σαν «Κυκλοφοριακή Κυψέλη» στα πλαίσια των προσπαθειών του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. στην Αθήνα. Οι μελέτες αυτές προβλέπεται ότι θα μπορούν να εφαρμοστούν στο άμεσο και μικροπρόθεσμο (5 χρόνια) μέλλον. Επομένως δεν περιλαμβάνουν προτάσεις για αλλαγή των γενικών χρήσεων γης οι οποίες άλλωστε καλύπτονται από τις σχετικές προτάσεις του εγκεκριμένου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας. Έγιναν όμως αρκετές προτάσεις αλλαγών ειδικών

χρήσεων γης, π.χ., συνεργεία αυτοκινήτων, κοινόχρηστοι χώροι, κοινωνικές λειτουργίες κ.λπ.

Οι κυκλοφοριακές κυψέλες αποτελούν χώρους όπου με την οργάνωση της κυκλοφορίας επιδιώκεται σε μία περιοχή βελτίωση της ποιότητας ζωής, της ποιότητας του περιβάλλοντος, της ασφάλειας των πεζών και των γενικότερων κυκλοφοριακών συνθηκών. Συνήθως οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται με περιορισμό των διαμπερών κινήσεων οχημάτων, με οργάνωση της κυκλοφορίας σε μονόδρομους ή κυκλοφοριακούς δρόμους, με οργάνωση της στάθμευσης, με δημιουργία πεζοδρόμων και δικτύου κυκλοφορίας πεζών. Οι επεμβάσεις που προβλέπονται στις μελέτες κυκλοφοριακών κυψελών, απαιτούν μικρό συνήθως κόστος.

Η κυκλοφοριακή κυψέλη Ν. Κόσμου που περιλαμβάνει από τις οδούς Συγγρού, Καλλιρόης, Φραντζή, Υμηττού και Λαγουμεττή μελετήθηκε σύμφωνα με τους παραπάνω στόχους και τις παραπάνω διαδικασίες¹. Εκείνο το οποίο προέχει είναι η προσεκτική και κατά το δυνατόν λεπτομερέστερη απογραφή των υφιστάμενων συνθηκών κυκλοφορίας και χρήσεων γης. Η απογραφή που έγινε απέδειξε ότι γενικά:

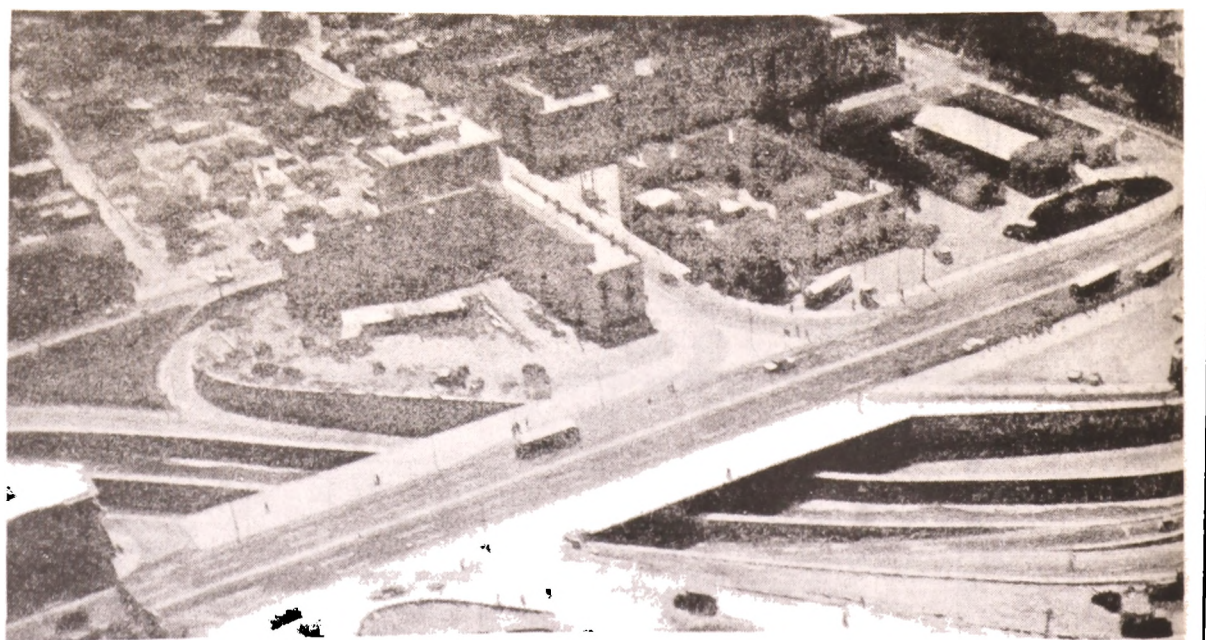
Η περιοχή Δουργούτι έχει σήμερα την χειρότερη κυκλοφοριακή οργάνωση αλλά την μεγαλύτερη άνεση χρήσεων γης λόγω της οργανωμένης δόμησης των εργατικών κατοικιών. Χαρακτηρίζεται πάντως από την παλαιότητα ορισμένων από αυτές στις οποίες πα-

ρατηρείται ταυτόχρονα και πληθυσμιακή αποψίλωση.

Η υπόλοιπη περιοχή μελέτης έχει αισθητά καλύτερη κυκλοφοριακή οργάνωση αλλά κακή οργάνωση χρήσεων γης με συνέπεια την παντελή σχεδόν έλλειψη πράσινου και κοινοχρήστων χώρων.

Έτσι οι προτάσεις κυκλοφοριακών ρυθμίσεων που έγιναν είχαν σκοπό να συμβάλουν στην ανακούφιση των παραπάνω προβλημάτων. Οι προτάσεις αυτές υλοποιούνται με:

- Εφαρμογή ενός πλήρους συστήματος μονοδρόμων σ' ολόκληρη την περιοχή, το οποίο συνδυάζεται με τις υφιστάμενες και προβλεπόμενες συνδέσεις της με τις γύρω περιοχές όπως η περιοχή Μπακνανά - Αγ. Σώστη και Κυνοσάργους. Ιδιαίτερης σημασίας είναι το προτεινόμενο ζεύγος μονοδρόμων Ντεκάρτ-Ντούρμ.
- Εφαρμογή ενός εκτεταμένου δικτύου ροής πεζών που ακτινοβολεί από το προτεινόμενο κεντρικό σημείο κοινοχρήστων χώρων μεταξύ των οδών Κασομούλη - Σαρκουδίνου - Μουραϊή - Αμεινοκλέους. Το σύστημα αυτό επιτυγχάνεται με τη διαμόρφωση:
 - αποκλειστικών πεζοδρόμων (π.χ. τμήματα των οδών Φανοσθένους, Θυμοχάρους, Φωτομαρά).
 - πεζοδρόμων με στάθμευση κατοίκων (π.χ. Αμεινοκλέους Λόυδ Τζωρτζ)
 - διαπλατυμένων πεζοδρομίων με διαμορφώσεις Woonerf (Κασομούλη, Σφιγγός)

Οι εργατικές της δεκαετίας του '30 στο Δουργούτι. (Αρχείο ΥΠΕΧΩΔΕ, 1863)

7. Π. Γετίμης: «Προβλήματα αναπλάσεων αστικών κέντρων στην Ελλάδα», περιοδικό Πόλη και Περιφέρεια, Τεύχος 8, 9.12.1983.
8. Ι. Πολύζος: «Η εγκατάσταση των Προσφύγων του 1922». Μια οριακή περίπτωση αστικοποίησης. Έκδοση ΕΜΠ - Τμήμα Αρχιτεκτ. Εκδ. Τομέα «Πόλη και Κοινωνικές Πρακτικές».
9. Γ. Βλάχου, Γ. Γιαννιτσάκη και Ε. Χατζηκόστα: «Η στέγαση των προσφύγων στην Αθήνα και τον Πειραιά 1920-1940. Προσφυγικές Πολυκατοικίες». Αρχιτεκτονικά Θέματα, Τεύχος 12/1978.
10. Β. Γκιζέλη: Κοινωνικοί μετασχηματισμοί και προέλευση της Κοινωνικής Κατοικίας στην Ελλάδα (1920-30). Εκδ. Επικαιρότητα. Αθήνα 1984.

- ιευκολύνσεων στις διαβάσεις πεζών με στένεμα του οδοστρώματος σ' όλες τις διασταυρώσεις και υποβιβασμό της στάθμης των πεζοδρομίων για την κίνηση παιδικών και αναπηρικών καροτσιών.

Αποκλεισμό των διαμπερών κινήσεων των οχημάτων με εφαρμογή των μονοδρομήσεων (π.χ. Ντεκάρτ, Ντούρμ, Σαρκουδίνου) ή των βρόγχων κυκλοφορίας, τον στραγγαλισμό της κυκλοφορίας σε ορισμένους εσωτερικούς δρόμους – όταν υπάρχουν περιφερειακοί της κυψέλης δρόμοι όπου μπορεί να εκτραπεί η κυκλοφορία – με το στένεμα του οδοστρώματος και την παράλληλη απαγόρευση στάθμευσης (π.χ. Κλεμανσώ, Ιπλόνακτος). Έτσι η εκτροπή της διαμπερούς κυκλοφορίας στον άξονα Θαρύπου – Ντεκάρτ – Ντούρμ – Φιλίνου δεν φαίνεται να είναι εφικτή πριν από τη δημιουργία ανισόπεδου κόμβου στην διασταύρωση Συγγρού – Λαγουμιτζή.

Εφαρμογή οργανωμένης στάθμευσης όπου δίδεται προτεραιότητα στη στάθμευση των κατοίκων, τόσο στους πεζόδρομους με στάθμευση κατοίκων όσο και στους υπόλοιπους δρόμους, ενώ γίνεται προσπάθεια αποθάρρυνσης της μεγάλης διάρκειας στάθμευσης των Ι.Χ. αυτοκινήτων με εφαρμογή ζωνών περιορισμένης διάρκειας στάθμευσης ή παρκομέτρων. Η αναδιοργάνωση της στάθμευσης εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει ένα έλλειμμα 500 περίπου θέσεων σε σχέση με σήμερα. Το έλλειμμα αυτό θα πρέπει να εξυπηρετηθεί από ειδικό χώρο στάθμευσης.

Οι προτάσεις που γίνονται στη μελέτη της κυψέλης Ν. Κόσμου επιτυγχάνουν με μικρό κόστος την σε σημαντικό βαθμό αναβάθμιση της περιοχής αυτής τόσο ως προς τις χρήσεις όσο και ως προς τη λειτουργία της. Ταυτόχρονα δεν αλλοιώνουν τον χαρακτήρα της περιοχής με δραστηριότητες υψηλής έντασης τις οποίες είναι άγνωστο αν επιθυμούν οι κάτοικοι της περιοχής. Η περιοχή απαλλάσσεται από υπερτοπικές έλξεις αλλά και από τη διέλευση υπερτοπικών μετακινήσεων.

Η πρόταση που γίνεται από την εταιρεία ΤΡΟΠΟΣ Α.Ε. εισάγει στην περιοχή δραστηριότητες που πιστεύεται ότι θα αλλοιώσουν τον χαρακτήρα της και που θα δημιουργήσουν μία πολύ έντονη «γέ-

νεση» (GENERATION) ταξιδιών, με έλξεις υπερτοπικού χαρακτήρα. Η ικανοποίηση των γενόμενων μετακινήσεων επιδιώκεται με έργα υψηλού κόστους και αμφιδόλου εφικτότητας όπως:

- Ο υποβιβασμός της στάθμης της Λ. Καλλιρόης, την ίδια στιγμή μάλιστα που κάτι τέτοιο μπορεί να είναι προβληματικό λόγω του αγωγού διευθέτησης του ποταμού Ιλισού.
- Η παραλλαγή της εγκεκριμένης χάραξης της γραμμής Β του μετρό.
- Η πρόβλεψη χώρου στάθμευσης 1.000 θέσεων, την ίδια στιγμή που χωρίς τις προβλεπόμενες χρήσεις οι ανάγκες στάθμευσης φθάνουν τα 500 Ι.Χ.

Παράλληλα και η υπόλοιπη συγκοινωνιακή υποδομή που προβλέπεται να υπάρχει γύρω από την περιοχή ΦΙΞ – Δουργούτι (Συγγρού, Εσωτερικός Δακτύλιος) είναι αμφίδολο αν θα μπορεί να εξυπηρετήσει την αύξηση των κυκλοφοριακών φόρτων που θα δημιουργηθούν. Πολύ χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ανά μονάδα επιφάνειας, η χρήση γης «Κατοικία» γεννά 4 φορές λιγότερες μετακινήσεις από τη χρήση γης «Λιανικό Εμπόριο» και 3 φορές λιγότερες μετακινήσεις από την χρήση γης «Γραφεία» (2,3).

Με ένα πολύ γρήγορο υπολογισμό και με βάση τις προβλεπόμενες για το οικόπεδο ΦΙΞ και για το Δουργούτι χρήσεις (κατοικία, καταστήματα, γραφεία), οι γενέσεις μετακινήσεων στην περιοχή εκτιμάται ότι θα είναι τουλάχιστον δεκαπλάσιες από τις σημερινές. Τέλος η μετακίνηση του τέρμιναλ της Ολυμπιακής από τη σημερινή του θέση στο Σύνταγμα στην προτεινόμενη θέση, μακριά από το κέντρο, –παρ' όλη την πληρότητα εγκαταστάσεων– είναι αμφίδολο αν θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για παροχή καλύτερων από σήμερα υπηρεσιών στο κοινό που ταξιδεύει.

Το κινηματογραφικό έργο του Σολάνας «Η ώρα της φωτιάς», αντιιμπεριαλιστική λάβα και αντικομμουνιστική η εξήγηση (με το μαγικό ραβδί του δογματισμού, φυσικά!)

Τον Μάιο του 1985 η ΕΡΤ-2 αφιέρωσε δύο προγράμματα, και σε ώρες μεγάλης ακροαματικότητας (10 μ.μ), για το πρώτο και δεύτερο μέρος της περίφημης ταινίας του Αργεντινού σκηνοθέτη Φερνάντο Σολάνας «Η ώρα των υψικαμίνων» (όπως είναι ο πραγματικός τίτλος που στην Ελλάδα έγινε «η ώρα της φωτιάς»). Ο κριτικός της «Ελευθεροτυπίας» Νίνος Φενέκ-Μικελίδης το προανέγγειλε στις 15.6.85 «Ένα συγκλονιστικό ντοκιμαντέρ από την Αργεντινή». Ο «Ριζοσπάστης» την ίδια μέρα έγραψε «το προαναγγέλουμε από τώρα γιατί δεν κυκλοφορούν οι εφημερίδες τη Δευτέρα και οι πρωινές την Τρίτη: Το τρίωρο ντοκιμαντέρ του Φ. Σολάνας «Η ώρα της φωτιάς» που θα μεταδώσει η ΕΡΤ-2 σε δυο μέρη (Δευτέρα και Τρίτη) είναι η μνημιώδης για πολλούς λόγους... Ο Σολάνας ήταν ενταγμένος στο δημοκρατικό κίνημα της πατρίδας του. Για τις δραστηριότητές του είχε εκδωχθεί και από το 1977 ζει με την οικογένειά του στο Παρίσι. Το φιλμ έχει δραβευθεί σε πολλά διεθνή φεστιβάλ. Στην Ελλάδα προβάλλεται για πρώτη φορά».

Μετά από αυτά περίμενα με αγωνία να ξαναδώ το φιλμ, που το είχα δει στο Λονδίνο (1974), και που είχε κάνει πάταγο για την επαναστατική του γραμμή και το ύφος της γραφής του. Αλλά μη διαζόμεστε για την συνέχεια.

Η ώρα της φωτιάς

Το προαναγγέλουμε από τώρα, γιατί δεν κυκλοφορούν οι εφημερίδες τη Δευ-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μελέτη Κυκλοφοριακής Κυψέλης Ν. Κόσμου. Β. Ευμολπίδης, Δ. Σταματογιαννόπουλος, Κ. Μωραΐτης. (Στο τελευταίο στάδιο ολοκλήρωσής της).
2. PRINCIPLES OF URBAN TRANSPORT SYSTEMS PLANNING, B.G. HUTCHINSON 1974.

3. TRANSPORTATION ENGINEERING, R. PAQUETTE T AL, 1972.

Β. Ευμολπίδης

* Πολιτικός Μηχανικός ΕΜΠ, Συγκοινωνιολόγος Μηχανικός (MSC) και Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA) Πανεπιστημίου Καλιφόρνιας, BERKELEY

τέρα και οι πρωινές την Τρίτη: Το τρίωρο ντοκιμαντέρ του Φερνάντο Σολάνας «Η ώρα της φωτιάς» που θα μεταδώσει η ΕΡΤ-2 σε δυο μέρη (Δευτέρα και Τρίτη) είναι μνημειώδες για πολλούς λόγους. Πρώτο γιατί στο υλικό του είναι ενσωματωμένες οι μεγάλες, αλλά και οι οδυνηρές στιγμές, μιας ολόκληρης περιοχής του πλανήτη μας, της Λατινικής Αμερικής. Έπειτα γιατί μ' αυτή την ταινία δγήκε στο προσκήνιο (τέλη της δεκαετίας του '60) η ριζοσπαστική έκφραση ενός «αντάρτικου» κινηματογράφου, του «νέου κινηματογράφου» στη Λατινική Αμερική.

Το υλικό του ντοκιμαντέρ καταγράφει την πολιτική ιστορία της Αργεντινής από την μεταπολεμική περίοδο μέχρι την κρίση του '60. Ο ίδιος ο Σολάνας ήταν ενταγμένος στο δημοκρατικό κίνημα της πατρίδας του. Για τις δραστηριότητές του είχε εκδιωχθεί και από το 1977 ζει με την οικογένειά του στο Παρίσι. Το φιλμ έχει βραβευθεί σε πολλά διεθνή φεστιβάλ. Στην Ελλάδα προβάλλεται για πρώτη φορά.

(Ριζοσπάστης 15.6.1985)

**Ένα συγκλονιστικό ντοκιμαντέρ
από την Αργεντινή**

ΝΙΝΟΣ ΦΕΝΕΚ-ΜΙΚΕΛΙΔΗΣ

Η ώρα της φωτιάς.

Μαυρόασπρο ντοκιμαντέρ, 1967. Παραγωγή: Αργεντινή. Σκηνοθεσία: Φερνάντο Σολάνας. Σενάριο: Οκτάβιο Γκετίνιο και Φερνάντο Σολάνας. Μοντάζ-Μουσική: Φερνάντο Σολάνας. Διάρκεια: 260 λεπτά (προβολή: α' μέρος: Δευτέρα, 10.05 μ.μ., β' μέρος: Τρίτη, 10.05 μ.μ., ΕΡΤ-2).

«Η ώρα των υψικαμίνων» (όπως είναι ο πραγματικός τίτλος) είναι ένα συγκλονιστικό, πολιτικό ντοκιμαντέρ, που διαρκεί 4 ώρες και 20 λεπτά (όπως τουλάχιστο το είδαμε στην Αγγλία, στη διάρκεια της δικτατορίας) και που σ' ορισμένες χώρες της Ευρώπης είχε προβληθεί κουτσουρεμένο είτε σε τρεις είτε σε τρεισήμισι ώρες.

Ντοκιμαντέρ που αναλύει με τρόπο γλαφυρό κι «ανορθόδοξο» για το μέχρι τότε ντοκιμαντέρ την όλη κοινωνική και πολιτική κατάσταση στη Λατινική Αμερική. Χωρισμένο σε τρία μέρη (έτσι ώστε

στα ενδιάμεσα διαλείμματα να μπορούσε να γίνει συζήτηση με το κοινό και να μοιραστούν φυλλάδια – αλήθεια, τουλάχιστον οι συζητήσεις θα μπορούσαν να είχαν οργανωθεί από την τηλεόραση), το φιλμ παραμένει και σήμερα οριακό στο είδος του και γενικότερα στην όλη εξέλιξη του πολιτικού κινηματογράφου. Στο πρώτο μέρος (που τιτλοφορείται «Νεοαποικισμός και βία»), παρουσιάζει την τότε (1967) πολιτική κατάσταση στην Αργεντινή, ενώ στο δεύτερο μέρος («Πράξη απελευθέρωσης»), αποτελείται από ένα κολλάζ συνεντεύξεων (μονταρισμένων από ένα υλικό 180 ωρών) και κινηματογραφικών ντοκουμέντων που ερευνούν την έννοια της βίας στους εθνικο-απελευθερωτικούς αγώνες. Ο Σολά-

νας φτιάχνει μια ταινία που δεν δίνει απλώς λύσεις αλλά δάζει διάφορα ερωτήματα, προκαλεί συζητήσεις ακόμη και αντεγκλήσεις, μια ταινία που δίνει με τον καλύτερο, και ταυτόχρονα, πιο συγκλονιστικό τρόπο, την εικόνα των προβλημάτων των χωρών της Λατινικής Αμερικής που ακόμη υποφέρουν τόσο από τον ξένο (αμερικανικό) ιμπεριαλισμό όσο κι από την εσωτερική καταπίεση στρατιωτικών ή αστυνομικών καθεστώτων.

Η ταινία (δυστυχώς σε μας σε βερσιόν των 210 λεπτών) παρουσιάζεται σε δυο μέρη: ένα τη Δευτέρα κι ένα την Τρίτη το βράδυ.

(ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 15.6.1985)

Αντιμπεριαλιστική λάδα

Τυχεροί όσοι παρακολούθησαν τη Δευτέρα το βράδυ, από την ΕΡΤ-2, το πρώτο μέρος του μνημειώδους αντιμπεριαλιστικού ντοκουμέντου του Φερνάντο Σολάνας «Η ώρα της φωτιάς». Ήταν από τις ελαχιστότατες φορές που η μικρή οθόνη πυρπολήθηκε από τον επαναστατικό πυρετό της 7ης τέχνης. Από τις ελαχιστότατες φορές που συντελέστηκε (ταυτόχρονα) η πληροφόρηση, ο αντιμπεριαλιστικός προσανατολισμός και η φλεγόμενη δημιουργία. Και δεν ήταν μια στείρα άθροιση στοιχείων. Ο Αργεντίνος σκηνοθέτης «χορογράφησε» τα γεγονότα – δημιουργικά ανάπλασε τα διδάγματα του παγκόσμιου κινηματογράφου και ιδιαίτερα του επαναστατικού σοβιετικού κινηματογράφου (Αϊζενστάιν και Βερτόφ). Έτσι οι σκηνές λειτουργούσαν αντιιστικτικά (θυμίζω μόνο τις σκηνές με τον δυνατό ταύρο και τις σκηνές στο σφαγείο), σχολίαζαν τα δρώμενα, λειτουργούσαν σαν αίσθηση, σαν εντύπωση. Στο κινηματογραφικό υλικό που ήταν καταμερισμένο στο οπτικό μέρος, στο λεκτικό και στις σκηνές με τα συνθήματα (για να δημιουργηθούν έντονες εντυπώσεις στον θεατή) είχαμε μια πολυεπίπεδη ανάπτυξη. Ο θεατής ενημερωνόταν, φορτιζόταν συναισθηματικά, αλλά παράλληλα οξυνόταν και η κρίση του. Ο Σολάνας επίσης έχει το θαυμάσιο πλεονέκτημα να εξειδικεύει και να γενικεύει. Μιλώντας –λόγου χάρη– για την Αργεντινή, επεκτεινόταν ταυτόχρονα σ' όλη τη Λατινική Αμερική. Μιλώντας για την κυρίαρχη ιδεολογία μιλούσε και για το ρόλο των μαζικών μέσων ενημέρωσης. Αυτό το πλεονέκτημα πολλαπλασιαζόταν και από το άλλο χάρισμα: να είναι σύντομος και περιεκτικός. Η εκλαίκευση ήταν ένα από τα πλεονεκτήματα του ντοκουμέντου. Άλλωστε η «Ώρα της φωτιάς» που κυρίστηκε μέσα σε συνθήκες παρανομίας είχε σαν στόχο να δραστηριοποιήσει τις πλατιές μάζες. Να τις αφυπνίσει. Να συμβάλλει ο κινηματογράφος στην επαναστατική πάλη. Να καταρρίψει την προκατάληψη ότι η αλλαγή δεν γίνεται. Έτσι ο κεντρικός στόχος τροφοδοτούσαν υπό τους επιμέρους στόχους. Η σχέση τους ήταν αρμονική.

Βλέποντας αυτό το ντοκουμέντο που ιροβάλλεται για πρώτη φορά στη χώρα

μας με καθυστέρηση 20 χρόνων θα σκεφτήκατε και τη δική μας πραγματικότητα. Το δικό μας κινηματογράφο. Ας μη λησμονούμε ότι η «Ώρα της φωτιάς» ήταν ένα «Ποτέμκιν» για το «νέο» Λατινοαμερικάνικο κινηματογράφο. Είχε τις αντιστοιχίες του με την εθνικοαπελευθερωτική, αντιμπεριαλιστική πάλη αυτών των λαών. Συγκρίνονται οι δικές μας κινηματογραφικές μαρτυρίες που έγιναν μετά τη χούντα; Φυσικά όχι. Βλέποντας τις διαφορές (και είναι πολύ μεγάλες) μπορούμε να καταλάβουμε και το επίπεδο ανάπτυξης αυτών των κινημάτων με το δικό μας, το δυτικοευρωπαϊκό.

Άλλωστε μετά την «ώρα της φωτιάς» τα γεγονότα στην Λατινική Αμερική ήταν δραστικά: Σαλβαδόρ, Νικαράγουα, ανάπτυξη της πάλης σε πολλές χώρες. Επομένως μπορούμε να καταλάβουμε ποια είναι η διαλεκτική σχέση της πολιτικής πάλης με την τέχνη. Ιδιαίτερα με την τέχνη του κινηματογράφου. Αυτό ακόμα, περισσότερο, μπορούμε να το καταλάβουμε –βλέποντας και ακούγοντας– τον Σολάνας σήμερα. Σίγουρα δεν είναι ο ίδιος άνθρωπος. Έτσι μπορούμε να πούμε ότι η «Ώρα της φωτιάς» δεν είναι αποκλειστικό δημιούργημα του Σολάνας. Είναι δημιούργημα ενός ολόκληρου λαού. Η καλλιτεχνική αντιμπεριαλιστική λάδα μιας εποχής που στο πέρασμά της έκαψε τα δυτικοευρωπαϊκά κομψοτεχνήματα.

(Ριζοσπάστης 19.6.1985)

Αντικομμουνιστική η εξήγηση

Είναι γεγονός πως όταν πρωτακούσαμε για την πανηγυρική προβολή από την τηλεόρασή μας της ταινίας «Η ώρα της φωτιάς», και τον συνδυασμό της με την πρόσκληση στη χώρα μας του δημιουργού της Φ. Σολάνας, πραγματικά απορήσαμε για το όψιμο ενδιαφέρον της ΕΡΤ-2, απέναντι σ' ένα φιλμ που παρουσιαζόταν με αντιμπεριαλιστικές – επαναστατικές περγαμηνές. Ιδιαίτερα μάλιστα σ' αυτή την περίοδο, που η τηλεόραση δίνει εξετάσεις καλής συμπεριφοράς απέναντι στις ΗΠΑ.

Η ίδια απορία μας έμεινε και μετά την προβολή του πρώτου μέρους του φιλμ, που αποτελούσε μια καταγγελία της νεοαποικιοκρατίας, της εγκληματικής πολιτικής των ΗΠΑ και των ντόπιων στη-

ριγμάτων τους, κατά των λαών της Λατινικής Αμερικής.

Οι απορίες μας όμως λύθηκαν, όταν είδαμε προχτές, το δεύτερο μέρος του φιλμ. Κι εδώ δεν πρόκειται μόνο για τις απόψεις που αυτό προπαγάνδιζε για τις μορφές και τους δρόμους της επαναστατικής, απόψεις που συνιστούσαν μια αναρχο-αριστερίστικη καρικατούρα της επαναστατικής θεωρίας και πράξης, στο όνομα μάλιστα του μαρξισμού-λενινισμού.

Πρόκειται κυρίως για την απροκάλυπτη αντικομμουνιστική εμπάθεια που το διέκρινε και που εκφραζόταν με μια εμετική πλαστογράφηση και κατασκευοφάντηση τόσο του ρόλου του σοσιαλιστικού στρατόπεδου στις διεθνείς εξελίξεις (θυμηθείτε μόνο το επιμύθιο του φιλμ για την ειρηνική συνύπαρξη, που προδίδει δήθεν την αντιμπεριαλιστική πάλη των λαών του Τρίτου Κόσμου), όσο κυρίως της πολιτικής και δράσης του ΚΚ Αργεντινής. Το ΚΚΑ παρουσιάστηκε σαν δύναμη εξαρτημένη, εχθρική προς το λαό, σύμμαχος της ντόπιας αντίδρασης και της ολιγαρχίας, μόνο και μόνο επειδή αρνήθηκε να γίνει –όπως κάποιοι άλλοι «επαναστάτες»– ουρά του περονισμού. Γιατί αυτά ακριβώς ήταν που χρωμάτισαν το δ' μέρος της ταινίας του Σολάνας.

Έτσι λοιπόν εξηγήθηκαν όλα. Και το αιφνίδιο τηλεοπτικό ενδιαφέρον για μια ταινία άπαιχτη στην Ελλάδα 18 ολόκληρα χρόνια, και το ιδιαίτερο βάρος που δόθηκε σ' αυτήν, με την πρόσκληση, την συνέντευξη Τύπου και την τηλεοπτική συνέντευξη του δημιουργού της Φ. Σολάνας.

Τα στερεότυπα της αντικομμουνιστικής επίθεσης που εντείνει η κυβέρνηση χρειάζονταν δεκανίκια. Και αυτά ήρθε να της προσφέρει, κάτω από ένα μανδύα «αριστερού-επαναστατικού» λόγου, η ταινία του Σολάνας.

(Ριζοσπάστης 20.6.1985)

Το 1978 έγινε το Μουντιάλ –το παγκόσμιο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου– στην Αργεντινή. Τότε στην Ελλάδα είχε ξεσηκωθεί ένας μεγάλος αριθμός ανθρών της Τέχνης, Επιστήμης κ.λπ., που με τις υπογραφές τους καταδίκάζαν τον φασισμό του Βιντέλα (προέδρου της χούντας της Αργεντινής). Ο Βιντέλα πρόσ-

φατα καταδικάστηκε σε ισόβια (δηλ. περίπου ότι έγινε και με τον Παπαδόπουλο) για τα βασανιστήρια και τους χιλιάδες εξαφανισθέντες πατριώτες και αγωνιστές της Αργεντινής κατά την περίοδο της χούντας, όπως και μερικοί ακόμη στρατιωτικοί της περιόδου εκείνης. Εκείνο που θυμάμαι πολύ καλά τότε ήταν τα μακροσκελή άρθρα μιας εφημερίδας που προσπαθούσε να αποδείξει ότι ο Βιντέλα ήταν «κεντρώος» και ότι τα κόμματα έπρεπε να συνεργασθούν μαζί του (με τη στρατιωτική χούντα της εποχής) για μια πολιτική λύση στην Αργεντινή. Την ίδια περίοδο, στην τελευταία σελίδα της ίδιας εφημερίδας (30.8.1978) υπήρχε μια μικρή είδηση «ΜΠΟΥΕΝΟΣ ΑΪΡΕΣ – Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Αργεντινής και Σοβιετικής Ένωσης θα ξεπεράσουν κατά το 1978 τα 500 εκατομμύρια δολάρια, ανάφερε στο Μπουένος Άιρες εκπρόσωπος του Σοβιετο-Αργεντινού Εμπορικού Επιμελητηρίου».

Τι άλλο να γράψω. Ουδέν σχόλιον.

Θ.Β.

ΔΙΑΒΑΖΩ

**Κάθε τεύχος
κι αφιέρωμα**

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ
ΔΕΥΤΕΡΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Α. Μεταξά 26

10681 – Αθήνα

Τηλ.: 36.40.488 – 36.40.487

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Α. Μ. ΚΩΤΣΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΩΡΙΑΣ

η επιστημολογική οριοθέτηση
της αρχιτεκτονικής σκέψης

κριτική της τρέχουσας
αρχιτεκτονικής θεωρίας

η άρθρωση θεωρίας και
πρακτικής στην αρχιτεκτονική

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΑ
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΠΟΥ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

UNIVERSITY STUDIO PRESS

Κων/νου Μελενίκου 15, Θεσσαλονίκη
Τηλ. 031/209 837